БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 МАЙ 21 ВТОРНИК № 100 (3812)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң чогаалчылар Эвилелиниң баштаар чериниң үшкү пленумунуң ажылы доозулган (1 арын).

Чазын чажып тарыыр культураларны Казахстанда 20 миллион 962 муң гектарны тараан (1 арын).

Сессияның шиитпирлеринде чоннуң күзел-соруу илеретинген (1 арын).

Улус ажыл-агыйының көдүрлүүшкүнү дээш (1 арын).

БИСТИҢ ОБЛАСТА: (1 арын).

П. Киселев. — Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам-на бедидер дээш (2 арын).

Тыва автономнуг областа хөй уруглардыг иелерни «Иениң алдары» орденнер болгаш «Иениң медалы» медальдар-биле шаңнаар дугайында РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Чарлыы (2 арын).

И. Цевменко. — Ниитиниң хөй ажылының күштүг көдүрлүүшкүнү дээш (2 арын).

КОЛХОЗ ТУДУУ (3 арын).

Б. Болдур-оол. — Уругларның чайгы дыштанылгазы (3 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловтуң Индонезияда чоруп турары (4 арын).

Колхозтарда тудугларның темпизин дүргедедир болгаш шынарын экижидер

Үлетпүрнү болгаш тудугну эргелеп башкарар чорукту организастаарын улам ыңай сайзырангайжыдар дугайында айтырыгны чугаалажып көрген ССРЭ-ниң Дээди Советиниң 7-ги сессиязының шиитпирлеринге соруг киирген Тываның көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери бүгү улустуң төөгүлүг улуг байырлалы—Октябрьның 40 чыл оюнга алдар болдурган социалистиг хүлээлгелериниң чедиишкинниг күүседир, ылангыя колхозчу тараачыннарны өглерден чуртталга бажыңнарынче бүрүнү-биле шилчидер сорулганы бо чылын үзе шиитпирлээр дээш демисежип турарлар.

Областың колхозтары тудугларга херглээр тудуг ыяжын кезип белеткээриниң планын 93 хуу күүсеткен. Колхозчу тудугжулар ажыл-агый чылының чеди айларының дургузунда 286 чуртталга бажыңнарын, 24 муң 970 баш мал кирер кажааларны тудкан болгаш 731 бажыңнарны, 19 муң 696 баш мал кирер кажааларны ам тудуп турар. Чөөн-хемчикчилер 24 муң 185 кубометр ыяшты кезип белеткээш, бо талазы-биле хүлээлгезин ажыр күүсеткен, кестинген ыяштың хөй кезиин тудуг участоктарында чедирген, тудугга херглезе чогуур дашты четчири-биле белеткээн, 98 чуртталга бажыңнарын тудуп доозкан болгаш ам 51 бажыңны тудуп турар. Эрзинчилер ыяш белеткелиниң планын ыракта ажырган, ыяштың 80 хире хуузун тудуг шөлдеринче чедирип, тудуг дажының белеткелиниң планын ажыр күүседип алган болгаш 44 чуртталга бажыңын туткан.

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң тудугжулары Чөөн-хемчикчилерниң эгелекчи чоруун деткивишаан, Октябрьның 40 чыл оюнга чедир 30 чуртталга бажыңнарын, хлеб быжырар черни, чунар-бажыңны, малдың 9 кажааларын бүрүн тудуп, ажыглалга киирери-биле хайнывышкынныг ажылдап турар. Ол колхозтуң тудуг бригадазында комсомолчу эш Амыр-Бидиниң удурткан звенозу 4 чуртталга бажыңнарын туткаш ажыглалга киирген. Чөөн-Хемчикте Жданов аттыг колхозтуң тудугжулары 20 хире бажыңнарның ханаларын тудуп дооскаш, оргаларын салган. Эш Көстээниң болгаш эш Көмбунуң удурткан звенолары 8 чуртталга бажыңнарын тудар тургаш, 11-ни туткан.

Колхоз тудугларының бо чамдык чедиишкиннери-биле чергелештир бар турар хөй четпестерни дарый чайладыры онза негеттинип турар. Областа колхоз тудугларының темпизи дыка оожум, оон фактызы чуртталга бажыңнарының тудуунуң планы чүгле 15,8 хуу, мал кажааларның—19,2 хуу, бүдүрүлгениң — 9,1 хуу, культура-амыдырал тудугларының—13,4 хуу күүсеттингенин чугаалаарга-ла четчир. Бай-Тайга районнуң колхозтары чуртталга бажыңнарының тудуунуң планын чүгле 5,2 хуу күүсеткени чегенчиг.

Барыын-Хемчик районнуң артельдери бо чылын ниитиниң малынга чаңгыс-даа чаа кажаа тутпаан, чуртталга, бүдүрүлге, культура-амыдырал тудугларын кончуг хожудадып турар. «Ленин оруу» колхозтуң чүгле удуртукчуларының бажыңнары крышаларлыг болгаш кладовкаларлыг, оон өске чуртталга бажыңнарының барык-ла шуптузу крышалаттынмаан болгаш кладовкалары чок.

Сүт-Хөл, Тожу районнарның колхозтарында бо чылын тудуу бүрүн доозулгаа чаа чуртталга бажыңнары, культура-амыдыралдың оран-саваларының барык чок. Янзы-бүрү тудугларның хожудап турарының бир чылдагааны тудуг бригадаларында күш-ажылдың организастаашкыны, оон бүдүрүкчүлүү куду деңнелдиинде, ыяшты, туйбуну, тудуг дажын, саманны болгаш оон-даа өскени четчири-биле белеткеп, тудуг участоктарынга чогуур үезинде чедирип, кылып, чуга манзыларны херглелинге чедер кылдыр белеткеп албаанында. Оон ыңай колхозтар кадаг, шил, тудугга херглээр янзы-бүрү чүүлдерни четче тып албайн турар. Областың колхозтары тудуг ыяжының чүгле 50,3 хуузун тудуг участоктарында сөөртүп алган.

1957 чыл — колхозчу тараачыннарны чуртталга бажыңнары-биле хандырарынга шиитпирлиг рольдуг. Тыва улустуң амыдыралын социалистиг ёзу-биле чаартырынга партияның, чазактың көргүскен болгаш көргүзүп турар дузаламчызы кончаар-даа аажок улуг. Ол улуг дузаламчыны чөптүг-биле ажыглаары областың ажылчы чоннарының эң-не хүндүлүг херээ, чугула сорулгазы болур. Колхозтарның баштаар черлери болгаш МТС-тер колхоз тудугларының темпизин дүргедедир, шынарын экижидер дээш бүгү-ле болдунар аргаларны болгаш бар курлавырларны ажыглавышаан, чуртталга бажыңнарының, мал кажааларының, бүдүрүлгениң, культура-амыдыралдың тудугларының планын доллур болгаш ажыр күүседиринче колхозчуларның, механизаторларның күжүн мобилизастаар хүлээлгелиг.

Тудуг талазы-биле колхозтарның мурнунда салдынган улуг болгаш харысалгалыг сорулганы күүседир дээш колхоз, МТС бүрүзү планда азы социалистиг хүлээлгелерде айыттынганының ёзугаар тудуг ыяжын, туйбуну, саманны, дашты, хыырыгышты болгаш оон-даа өскени четчири-биле белеткээш, дүрген-не тудуг шөлдеринге бүрүн чедирери онза чугула. Материал чокта тудуг ажылы соксаар апаарын уттуп болбас.

Районнарның партия, совет, көдээ ажыл-агый органнары колхоз тудугларынга тодаргай болгаш боттуг удуртулганы улам-на күштелдирген, күш-ажылга тудугжуларның идепкейин көдүрген база оларның күш-ажылының организастаашкынын болгаш бүдүрүкчүлүүн бедиткен тудуум-на тудугнуң планы күүсетинер болгаш шынары экижиир.

Тудугнуң шынарын экижидериниң бир кол негелдези болза, чуртталга бажыңнарын чүгле чаңгыс аай төлевилел ёзугаар тудары болур. Бажыңнарның соңгалары ийи каъттыг, оон форточкалары кылдынган турар. Колхозчу суурларда чуртталга бажыңы бүрүзүнге кладовканы, херим-кажааны, полисадникти кылырын, бажыңнарны шуптузун крышалаарын колхозчулар чедип алыры чугула. Колхозчу өреге бүрүзүнүң бажыңы орус печкалыг азы плиталыг болур, бажыңының ишти столдар, четчир савныг сандайлар өске-даа херекселдер-биле бүрүн хандыртынар ужурлуг. Улуг-Хем районнуң Киров аттыг колхозунуң баштаар чери чазанылга черинге кылдынган столдарны, сандайларны, шкафтарны болгаш өске-даа чүүлдерни колхозчуларның ажылдап алган күш-хүннериниң ажыынга киириштирип бээр деп турар, өске колхозтар ындыг арга-биле колхозчуларга бажың херекселдерин чүге хандырып болбазыл.

Колхоз тудугларын чедиишкинниг чорударынга бүгү-ниитиниң деткимчези улуг ужур-дузалыг. Хоорайларда, районнарда албан черлериниң, бүдүрүлгелерниң ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары колхоз тудуунга шеф ажылын организастаары чугула сорулга.

Колхозтарның тудуг ажылынга—партия райкомнарының, райкүүскомнарның дириг, боттуг удуртулгазы, организакчы ажылы оон чедиишкиннерин хандырар.

ССРЭ-ниң Чогаалчылар Эвилелиниң баштаар чериниң үшкү пленумунуң ажылы доозулган

Майның 14-тен 17-ге чедир ССРЭ-ниң Чогаалчылар Эвилелиниң баштаар чериниң үшкү пленуму болуп эрткен. Чогаалчылар эвилелиниң баштаар чериниң секретариадының «СЭКП-ниң XX съездизиниң соонда совет чечен чогаалдың хөгжүлдезиниң чамдык айтырыгларының дугайында» коллективтиг илеткелин пленум чугаалажып көрген. Дөрт хүннерниң дургузунда совет чечен чогаалдың хөгжүлдезиниң амыдыралчы чугула айтырыгларын бүгү талалар-биле чугаалажып көрген. Чогаадыкчы санал бериишкиннеринге Москваның, Ленинградтың, Украинаның, Белоруссияның, Казахстанның, Грузияның, Узбекистанның, Азербайджанның, Якутияның, Карелияның, Татарияның, Сибирьның, Ыраккы Чөөн чүктүң болгаш өске-даа эвилелдешкен база автономнуг республикаларның, крайларның болгаш областарның чогаалчылары киришкилээннер.

ССРЭ-ниң Чогаалчылар эвилелиниң баштаар чериниң бирги секретары А. Сурков доочу харыызынга пленумнуң ажылының түңнелин кылган.

Чечен чогаалдың ажыл-чорудулгазының бөгүнгү байдалының үнелелиниң болгаш оон моон соңгаарты сорулгаларының талазы-биле чүве чугаалаан бүгү кижилер чаңгыс аай бодалдыг болганын санал бериишкиннери көргүскен деп ол чугаалаан. Совет чечен чогаалдың активиниң бедик идейлиин, амыдыралда болгаш чечен чогаалда болуп турар болуушкуннарны ханызы-биле түңнеп сайгарар талазы-биле ол активтиң улуг аргалыг болуп турарын санал бериишкиннери херечилеп турар. Секретариаттың илеткелиниң дугайында хөй чаптыг шүгүмчүлелдиг сагындырыгларны чүве чугаалааннар кылганнар деп эш Сурков чугаалаан.

Чугаалашкан айтырыгның дугайында шиитпир хүлээп алдынган. Пленум оон ыңай организастыг айтырыгны база чугаалажып көрген.

СЭКП ТК-ның Президиумунуң кежигүнүнге кандидат болгаш СЭКП ТК-ның секретары Д. Т. Шепилов пленумга олурушкан.

(СЭТА).

Сессияның шиитпирлеринде чоннуң күзел-соруу илеретинген

НИЖНИЙ ТАГИЛ. (СЭТА). Нижний-Тагилдиң комбинадының цехтеринге ССРЭ-ниң Дээди Советиниң сессиязының түңнелдеринге холбаштырган митинг болган. Митингиге эш Батухтин чүве чугаалаан.

— Бистиң эрге-чагыргавыстың дээди органының үлетпүрнү болгаш тудугну эргелеп башкарар чорукту организастаарын сайзырангайжыдар дугайында хүлээп алган Хоойлузунда бүгү совет улустуң күзел-соруу илеретинген,— деп ол чугаалаан. Ол хоойлуну ёзугаар эргелелдиң органнары бөдүүнчүүр болгаш бүдүрүлгеге чоокшулаар, үлетпүрнү удуртурунга партия организацияларының болгаш черчер Советтериниң ролю бедиир. Фабрикаларның болгаш заводтарның материал-техниктиг хандырылгазын пландаарын организастаар талазы-биле хөй четпестер оон ачызында узуткаттынар, массаларның чогаадыкчы идепкейинге, социалистиг экономиканың чаа күчүлүг көдүрлүүшкүнүнге улам калбак делгем ажыттынар.

Ажыл хүнүнүң соонда, бүгү улустуң байырлалы майның 1-ге чедир 4405 тонна немелде металлды берген ийиги мартен цехиниң кан эзилдирикчилери митингиге чыылганнар. Индирде чурттуң эң дээре кан эзилдирикчизи Степан Бикула.

— Сессияның материалдары-биле танышканымның соонда мени өөрүшкүнүң сеткили хаара тудуп келди,— деп ол чугаалаан. Биске ам моондактар эвээш, чигэт хөй апаар. Немелде капитал чарылгалары чокка ол-ла күчүлер-биле металл бүдүрүлгезин көвүдедип болур бис. Бистиң Төрээн чуртувус улам бай, ажылчы чоннарның амыдыралы улам хандырылгалыг апаар. Ол бүгү боду бүде бербес. Сессияның шиитпирлери улам эки ажылдаарынче бисти хүлээдип турар. Бис чылдың хүлээлгезин күүседип — пландан ажыр 1235 тонна канны берген бис. Ынчалзада чедип алганывысча доктаавас бис. Бистиң бригадавыс Улуг Октябрьның дөртен чыл оюнга чедир пландан дашкаар 600 тонна металлды эзилдирер деп шиитпирлээн. Комбинаттың бүгү-ле мурнакчы кан эзилдирикчилери бистиң үлегеривисти эдерер дээрзинге идегээр бис.

Митингиниң киржикчилери мурнунда алган хүлээлгелерин улгаттырарының талазынче эде көөрүн шиитпирлээннер.

Чазын чажып тарыыр культураларны Казахстанда 20 миллион 962 муң гектарны тараан

АЛМА-АТА (СЭТА). Казахстан часкы тарылганы доозар деп турар. Майның баштайгы 15 хүннеринде агаар-бойдустуң байдалы дыка турум эвес болган. Республиканың Павлодар, Семипалатинск, Чөөн-Казахстан областарының болгаш мурнуу-чөөн талазын хөй районнарынга соок дүжүп, чаашкыннар болуп, хар чаггылаан. Бергелерни ажып тиилевишаан, хову ажылдарының чогуур шынарлыг болурун хандырып тургаш, совхозтарның болгаш МТС-терниң муң-муң механизаторлары хүн-хүнү-биле нормаларын ажыр күүседип турганнар.

Майның 15-ке чедир Казахстанның колхозтары болгаш совхозтары чазын тарыыр культураларны барык 21 миллион гектарны, оон иштинде тараа культураларын кол нуруузунда кызылтас-биле 19,6 миллион гектарны тарааннар.

Республиканың 10 областары кызылтас тарылгазын шагда-ла доозкан болгаш пландан дашкаар 400 муң гектарны тарааннар.

Улус ажыл-агыйының көдүрлүүшкүнү дээш

Москваның автомашина дугуй кылыр заводунуң ажылдакчылары ССРЭ-ниң Дээди Советиниң чедиги сессиязының шиитпирлериниң одуруг бүрүзүн хынамчалыг номчуп, санал-онал-биле солушчуп турарлар.

— Сессияның шиитпирлери болза бистиң Төрээн чуртувусту улам улуг күчүлүг кылыр, а совет кижилерниң амыдыралын — улам чаражчыдарының чаагай сорулгазын салып турар,—деп автопокрышка чыыкчызы эш Верховодко чугаалаан. Ол бүгүнү күш-ажылының кижизиниң херээ дээш кылып турарын АКШ-тың конгрезинге болгаш Великобританияның парламентизинге сессияның хүлээп алган Кыйгырыы херечилеп турар. Совет Эвилели, миллион-миллион кижилерниң амы-тынын камгалавышаан, тайбыңның камгалалында быжыы-биле туруп турар.

Чыыкчының бодалын мастер эш Тажев деткээн. Оон чугаалааны:

— Чон-биле чөвүлежип көргеш, кончуг эки болгаш чугула хемчеглерни партия болгаш чазак ажылдап кылган. Экономиктиг районнарны болгаш улус ажыл-агый Чөвүлелдерин тургузары чурттуң бүдүрүкчү күштеринге улам улуг делгемни бээр, ажылчы чоннарның чогаадыкчы идепкейиниң чаа көдүрлүүшкүнүн болдурар. Улус ажыл-агыйының, ылангыя автомобиль үлетпүрүнүң улам ыңай хөгжүлдези автомобиль дугуйларынга негелдени бедидер апаары билдингир. Бистиң сорулгавыс—иштики курлавырларны хөделиишкинче улам калбаа-биле киирери болур. Ол чорук продукция бүдүрүп үндүрерин дыка көвүдедир арганы бээр.

(СЭТА).

БИСТИҢ ОБЛАСТА

Өвүр районнуң «Кызыл тук» колхозунуң мурнакчы саанчызы С. О. Ажыймаа ол ажылынга ам 4 чыл болган. Оон уруглары 6, школада беш оолдары өөренип турар. Саглы көдээ Советиниң депутады, чоннуң мурнунга бараан болур хүлээлгезин ол ак-сеткилдиг күүседип турар. Саая Очуровна Ажыймааның ажылдап турары Хорумнуг-Ой фермада номнарны, солуннарны делгээн, радиоприемниктиг тускай бажыңны шимеп тургускан. Мал кажаалары, чуртталга тудуглары немежип турар. Фермада чунар бажың база бар.

Фото О. Толгар-оолдуу.

Бедик сүт саалдазы дээш

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң сүт-бараан фермаларының ажылдакчылары сүт саалдазын көвүдедир дээш күженишкинниг ажылдап турар.

Колхозтуң мурнакчы фермалары: Ак-Кежигниң № 1 фермазы ажыл-агый чылының чеди айларының иштинде саар инек бүрүзүнден 551 килограмм сүттү, Арыг-Бажыңның № 2 фермазы 314 килограмм сүттү сагган.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга алдар болдурган социалистиг чарыш фермаларның база түс-түс саанчыларның аразында калбарган.

Чеди айлар иштинде саанчылардан Монгуш Дарый 661 килограмм, Сат Байлы 618 килограмм, Куулар Дагаа 467 килограмм сүттү саар инек бүрүзүнден саап алгаш, фермаларда саанчыларның чарыжының мурнакчылары болган.

Т. САРЫГ-ООЛ.

Кызымаккай хойжу

Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң хойжузу Биче-оол Куңгаажап ниитиниң бир кодан хой малын 1954 чылдан бээр кадарып келген.

Хойжуга бызыглаан 358 төрүүр хойлардан 206 хой хураганнаан, олардан 207 хураганнарны, оларның иштинде 161 нарын дүктүг хураганнарны менди камгалап алган.

Б. Куңгаажап кыжын хонар кыштаазында чуртталга бажыңын база 400 баш хой кирер бир кажааны, чазаанда хураган кажаазын тудуп алган.

Б. Куңгаажап Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга алдар болдурган социалистиг чарышка киржип, бедиткен бот-хүлээлгелиг ажылдап турар.

С. БАНЧЫК.

Дамба Суленма Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозунуң саанчызы. Фото П. Колостуу.

Бедиткен хүлээлгени алган

Барыын-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозунуң кежигүнү Тырылаа колхозтуң тудуунга бо чылын бодунуң күзели-биле бызаңчылап эгелээн.

Бызаңчы Тырылаа тудугга херглээр чоон чудуктарны хүнде 24—30 метрни чонуп, хүн нормазын 150—175 хуу күүседип турар. Ам колхозтуң клуб тудуунда ажылдап турар. Клуб тудуун доозкан соонда өске тудугларны кылыр дээш бедик хүлээлгени алган.

Д. ШАКТАР.

Аңчыларның олчазы

Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг колхозунуң кежигүнү Насүрүн малдың хоралыг дайзыны бөрүлер-биле демиселди чорудуп турар. Бо чазын 14 оолдуг бөрүнү узуткаан.

М. ШАҢНАА.

• • •

Бай-Тайга районнуң «Малчын» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери Метпээ, Сераа, Будугур олар бо чазын 22 бөрү оолдарын өлүрген.

Малдың дайзыны болур бөрүлерни узуткаар демиселди колхозчулар чорудуп турар.

С. САМБУУ.

Эрзинчилерниң салыышкыны

ЭРЗИН. (Бистиң корр). ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң (1957 чылдагы) Күрүне чээлкиининге Эрзин районнуң ажылчы чоннары хөй түңнү киирип турар.

«Чаа орук» колхозтуң колхозчулары 10050, райпо коллективи—8000 рубльге бижиткеннер. Район төвүнде албан организация черлери ниитизи-биле 65 муң рубльди Күрүне чээлкиининге киирген.

Төрээн күрүнезинге

ТУРАН. (Телефон-биле). Бии-Хем районнуң бүгү ажылчы чоннары ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң (1957 чылдагы) Күрүне чээлкиинин үндүрер дугайында ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын бедик көдүрлүүшкүн-биле уткаан. Ленин аттыг колхозтуң хову бригадазынга май 14-те хөй кижи киржикчилиг митинг болган. Анаа 68 харлыг Хопула бир дугаарында сөс алгаш,— совет кижилерниң материал-культуралыг амыдыралын улам чаагайжыдар дээш кол угланыышкынныг күрүне чээлкиининге бодумнуң хууда курлавырымдан 300 рубльди киирдим—деп чугаалааш, облигацияны туда садып алган. Тараажылар Тюлюш, Коргушова болгаш оон-даа өскелер ол саналды чаңгыс үн-биле деткээш, кижи бүрүзү 300—500 рубльдиң облигацияларын туда садып алган. Ленин аттыг колхозка ниитизи-биле 20 муң рубльдиң облигациязы таратынган, бижидилге үргүлчүлеп турар.

«Искра» колхозка болган митингиге сөс алгаш чүве чугаалаан колхозчулар Ткачев, Нефедова, Бондаренко болгаш өскелер-даа чаа күрүне чээлкиининиң улуг ужур-дузазын демдеглеп турган. Колхозчулардан чаңгыс ол хүн безин 20 муң рубльдиң облигациязын туда садып алган. Районнуң өске-даа колхозтарында облигация тарадылгазы чедиишкинниг чоруп турар.

Хлеб быжырыкчызы Чүдекпен

Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелиниң хлеб быжырыкчызы Чүдекпен бодунуң онаашкан ажылынга үргүлчү ак-сеткилдиг ажылдап келген.

Ол эрткен чылын 620 күш-хүнүн ажылдап алган. 1957 чылдың чүгле бирги кварталында 12 тонна хлебти быжырар тургаш, 16 тонна хлеб быжырган болгаш хүн нормазын 150 хуу чедир күүседип турар.

Хлеб быжырарынга херглээр 100 кубометр одаар ыяшты боду белеткеп алган.

Бодунуң хлебти быжырып билириниң дуржулгазынга колхозчу Доптааны болгаш оглу Дажытыны өөреткен.

Б. САҢ-ХӨӨ.

«Үлетпүрнү болгаш тудугну эргелеп башкарар чорукту организастаарын улам ыңай сайзырангайжыдар дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Советиниң чедиги сессиязынга эш Хрущевтуң илеткелин Тожу районнуң «Май бири» көдээ ажыл-агый артелиниң сүт бараан фермазының ажылдакчыларынга СЭКП Тожу райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи эш Соскарның таныштырып турары.

Сөзү В. ҮЗЕКТИИ.
Фотозу П. ГОЛЬЦЕВТИИ.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам-на бедидер дээш

Кижи ниитилелиниң хөгжүлдезинде чаа үеги — коммунизмниң үе-чадазын ажыткан Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюн бүгү совет улус болгаш делегейниң дээштиг кижи төрелгетени бо чылын байырлап эртирер. Улуг байырлалга күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш Кызыл хоорайның ажылчы чоннары бүгү совет улус-биле бир демей белеткенип турар.

Хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелериниң коллективтери бо чылдың бирги кварталында бүдүрүлге планын 117 хуу күүсеткен, ажылдың темпилерин улам дүргедедип турарлар. 1957 чылдың бүдүрүлге планын хуусаа бетинде доллур болгаш ажыр күүседир дээш социалистиг чарыш бүдүрүлге черлеринде калбарган.

Бистиң чуртувустуң бүдүрүкчү күштерин дүрген хөгжүдериниң делгем оруун Октябрьның социалистиг революциязы ажыткан. СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга күүсетпишаан, социализмден коммунизмче чоорту шилчииринин төөгүлүг сорулгазын совет кижилер Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле чедиишкинниг боттандырып турарлар.

Социализмден коммунизмче шилчииринин төөгүлүг сорулгазын чедиишкинниг боттандырарынга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң соксаал чок өзүлдези шиитпирлиг ужур-дузалыг. «Пролетариаттың диктатуразын тургусканда соонда бистиң бирги ээлчегде планывыска үндезин сорулга — күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидери тургустунуп келген»—деп улуг Ленин «Совет эрге-чаргырганың ээлчеглиг сорулгалары» деп ажылынга бижээн. «Улуг эгелээшкин» деп чүүлүнге В. И. Лениниң айытканы болза, күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүү коммунистиг ниитилелдиң тиилээриниң кол чүүлү болур.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дугайында В. И. Лениниң өөредиин амыдыралга боттандырбышаан, база Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга төлептиг ужуражыр дээш Кызыл хоорайның бүдүрүлгелериниң ажылчыннары күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин, продукцияның бот-үнезин чиигедирин чедип ап турарлар.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер талазы-биле онзаланы хоорайның бүдүрүлгелери бо чылдың бирги кварталында ажыр күүсеткеннер, а ол онаалда апрель айда база чедиишкинниг күүсетинген. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткениниң ачызында хоорайның үлетпүр бүдүрүлге черлери продукцияны бүдүрүп үндүрериниң планда көрдүнгенинден 2 миллион рубль түңге ажыр көвүдеткен.

Күш-ажылчы бедик көргүзүглерни харылзаа эргелелинде транспорт конторазының коллективи (начальниги эш Каракулов, партия организациязының секретары эш Рыжов) чедип алган. Харылзааның транспортчулары боттарының планын 1957 чылдың баштайгы кварталында 111,4 хуу күүседип, 2,5 муң килограмм бензинни камнап алганнар.

Улуг Октябрьга алдар болдурган социалистиг чарыш ында улам калбарган. «Үлетпүрнү болгаш тудугну эргелеп башкарар чорукту организастаарын улам ыңай сайзыраңгайжыдар дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң чедиги сессиязының хүлээп алган Хоойлузун харылзааның автотранспорт конторазының чолаачылары, бүгү ажылчыннары улуг сорук кириишкинниг таныжып көргеш, бедиткен чаа хүлээлгелерни алганнар. Дээди Советтиң VII сессиязының үндүрген ол Хоойлузун таныжып көргеш, чолаачы эш Сидеев бодунуң автомашиназын капитал септелге чокка ноябрь 7-ге чедир 300 муң километр чедир чорударын хүлээнип алган, эрестиг ажылдап турар. Ол ышкаш ындыг мурнакчылар хоорайның үлетпүр бүдүрүлге черлеринде хөй.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерде бирги ээлчегде бүдүрүлгениң кандыг-даа адырын механизастаары, ажылчыннарның техниктиг билиин соксаал чок бедидери, оларның ортузунга социалистиг чарышты калбартыры, эгелекчи чаа чүүлдерни бүгү тала-биле деткиири, мурнакчы дуржулганы нептередири, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаары эргежок чугула. Бүдүрүлге черлериниң удуртукчулары, ында партия, профэвлел болгаш комсомол организациялары үстүнде айтырыгларже хүн бүрүнүң кичээнгейин салыр ужурлуг.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш, бүдүрүлге планнарын ай, квартал санында чүгле чедир эвес, харын ажыр күүседир дээш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам-на бедидээлиңер!

П. КИСЕЛЕВ,
СЭКП Кызыл хооркомунуң секретары.

«Коммунизмче орук» кодээ ажыл-агый артели чүгле тудуг эвес, өске-даа ажыл адырларының талазы-биле Өвүр районда мурнакчы колхозтарның бирээзи. Октябрьның алдарлыг 40 чыл оюнга уткуштур колхозчу өрегелерни чаагайжыды кылдынган чурттаалга бажыңнары-биле бүрүн хандырары, малга тарымчалыг тудугларны кылыры дээш ажыл колхозта организастыг калбарып турар.

Тудуглар чүгле колхоз төвүнде эвес, сүт-бараан фермаларында харын кыштагларда безин улам көвүдеп турар. Колхозтуң Арыг-Бажында фермазы чараш сууржугаш кылдыр өзүп турар. Бо чылын ында чурттаалганың чаа 5 бажыңнары немешкен. Механизастатынар, иштинде клеткаларлыг, 100 инектиң чаа кажаазын кылганын көөрге дыка эки.

Чурукта: «Коммунизмче орук» колхозтуң тудуг бригадазының звенозу Арыг-Бажы фермада 100 бызаа кирер кажааны кылып турары. Ол чаа тудуг Октябрь байырлалының бетинде дооступ, бүрүн дериттинген турар.

Фото О. Толгар-оолдуу.

Хой кыргылдазынга белеткел

ЧАДААНА. (Телефон-биле). Чадаана МТС-тиң механизаторлары хой кыргылдазын организастыг болгаш чидириг чок эки шынарлыг эртирер деп шиитпирлеп алганнар. Хой кыргыыр 6 электри агрегаттар ажыглаарынга бүрүн белен. Кыргылданы улуг зоотехник Самбылдың удуртулгазы-биле улуг ветеринар Поповтуң, механик Строгоновтуң хыналдазы-биле эртирер.

Хой дүгүн шынарлыг болзун дээш кыргылда мурнунда саванныг сугга хойларны чуурунга белеткелди колхозтарда чорудуп турар.

Хоорай ногаанчыдылгазы

Бо чылын Чадаана хоорайның кудумчуларын, сесерликтерин болгаш шөлдерин ногаанчыдар талазы-биле массалыг воскресниктерни организастаан.

Ол ажылга хоорайның бүгү коллективтери кирипкен. Эң ылаңгыя апрель айның төнчүзүнде болган воскресникте 2000 ажыг ыяшты олурткан.

Бодунуң төрээн хоорайын чаагайжыдарының херээнге Чадаананың машина-трактор станциязының коллективи Сталин кудумчузунга 200 ыяштарны олурткан болгаш ол хире ыяштарны күзүн олуртуруп хүлээнген.

Аныяк ыяштарны херимнээр материалды белеткеп алган.

С. ИКОННИКОВ.

Эки ажылдыг механик

Киномеханик аныяк оол Чимит-Дамбаны областың кинофикация черинден 1951 чылда ыракты Өвүр районче ажылдадып чоруткан. Ол 1953 чылга чедир Хандагайты суурга үргүлчү мактадыг эки ажылдап келген.

Ол чүгле суурга кино үндүрери-биле кызыгаарлатынмаан. Районнуң ыракты сумулары Солчурга, Саглыга, Чалаатыга барып, кежер киноларны үндүргүлээн. Ол черлерниң ажылчы чоннары аңаа өөрүшкүзүн хөй удаа илереткеннер.

Амгы үеде Чимит-Дамба «Коммунизмче орук» колхозтуң киномеханиги кылдыр ажылдап турар. Ооң сагыш човангыр эки дузалашканындан мотористеп ажылдап турган Серен-Доржу киномеханик болур мергежилди чедип алгаш, Дус-Дагда ажылдап турар. Ындыг дузаламчыны Чимит-Дамба өске-даа эш-өөрүнге чедиргилээн.

М. СУМУЯА.

Эки ажылдыг садыгжы

Чаа-Хөл районнуң Сталин аттыг кодээ ажыл-агый артелинде магазин эргелекчизи эш Еронова бодунуң хүлээлгелерин ак-сеткилдиг күүседип, үлетпүр бараанналрынга чоннуң калбак хереглелин эки хандырып турар.

Ук магазин бодунуң доктаатынган шактарында ажыттынып турар. Магазинде хереглелдиң бараанпары арбын, кандыг барааннарны чон хереглеп турарын эш Еронова садып алыкчылардан сонуурган айтырбышаан, оларның чагыглары ёзугаар чаа-чаа барааннарны районнуң складындан боду барып сөөртүп ап турар.

Магазинниң иштин, даштын арыг-силиг, барааннарны корум-чурумнуг кылдыр делгээн. Чонга ээлдек садыгжы эш Еронова садып алыкчыларның хүндүткелин чедип алган.

Х. БОКТАШ.

Хаван ажаакчызы

Барыын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» колхозунга үш чыл бурунгаар чаңгыс-даа хаван чок турган.

1956 чылдың ноябрь айдан эгелээш колхозтуң төрүүр 21 хаваннарын ажаарынга Очурну киирген. Хаван ажаакчызы Очур, зоотехник Сарыглар Октенниң сүмезин ёзугаар төрүүр хаваннарын семис чаагай кыш ажырган.

Хаван ажаакчызы Очур ам төрээн 6 хаваннарындан 67 хаван оолдарын менди алган. Ам арткан төрүүр хаваннарның оолдарын чидириг чокка камгалап алырын хүлээнген.

С. СААЯ.

ЧАА МАГАЗИН

Кызыл хоорайывыстың чөөн талазында чаа тудуглар немежип, ында чурттакчыларның саны улам өзүп турар. Ном магазинниң ында чоокта чаа ажыткан. Ук магазинни чаңгыс аай төлевилел ёзугаар тудуп кылган.

Чаа магазинде ам янзы-бүрү номнарны, өөредилгениң херекселдерин садыглап турар. Ук магазин чоннуң хереглелин хандырып эгелээн.

Т. ХЕРТЕК.

Тыва автономнуг областа хөй уругларлыг иелерни „Иениң алдары“ орденнер болгаш „Иениң медалы“ медалдар-биле шаңнаар дугайында

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1944 чылдың август 18-те Чарлыы ёзугаар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң мурнундан шаңнаары болза:

ТОС УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ
«Иениң алдары» орденниң
I чергези-биле

1. **Доңгак** Санаа Балчийевна — Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.

ЧЕДИ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ
«Иениң алдары» орденниң
III чергези-биле

1. **Доңгак** Дыртый Чүстүмээвна — Өвүр районнуң Дус-Даг кодээ Совединиң чурттакчызы.
2. **Монгуш** Тургун-оол Самбуовна — Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң колхозчузу.
3. **Ондар** Долгаржаа Окулиевна — Сүт-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу.
4. **Тюлюш** Анчымаа Даржаевна — Өвүр районнуң «Совет тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.

АЛДЫ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ
«Иениң медалы» медальдың
I чергези-биле

1. **Монгуш** Попуннар Седен-Лажаовна — Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң колхозчузу.
2. **Ондар** Дукур Чыргаловна — Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.
3. **Сат** Метей-оол Азырандыовна — Чөөн Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң колхозчузу.

БЕШ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ
«Иениң медалы» медальдың
II чергези-биле

1. **Аратына** Саржинмаа Сопта — Хову-Аксы суурнуң чурттакчызы.
2. **Валянская** Вера Никитична — Таңды районнуң Калинин аттыг колхозунуң колхозчузу.
3. **Глушкова** Евдокия Савельевна — Каа-Хем районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң колхозчузу.
4. **Грибцова** Анастасия Дмитриевна — Таңды районнуң Бай-Хаак суурнуң чурттакчызы.
5. **Дуран** Монгуш Динмейовна — Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.
6. **Көгел** Сиржемаа Монгушовна — Таңды районнуң Буденный аттыг колхозунуң колхозчузу.
7. **Күжүгет** Серенамык Доңгураковна — Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң колхозчузу.
8. **Куулар** Кокмаа Баазановна — Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.
9. **Куулар** Кошкар Эртине-Очуровна — Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозтуң колхозчузу.
10. **Майынды** Александра Арагачиевна — Хову-Аксы суурнуң чурттакчызы.
11. **Миндиннмей** Дончаймаа Корагар — Таңды районнуң «Революцияның чаңбыжы» колхозтуң колхозчузу.
12. **Монгуш** Долба Мажыкыовна — Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң колхозчузу.
13. **Монгуш** Эник-оол Байыровна Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.
14. **Өртеней** Селинмаа Хойукпановна — Каа-Хем районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозтуң колхозчузу.
15. **Оюн** Толзатмаа Арапчиновна — Таңды районнуң «Кызыл партизан» колхозунуң колхозчузу.
16. **Ондар** Серен Сегбейовна — Таңды районнуң «Кызыл партизан» колхозунуң колхозчузу.
17. **Ондар** Часыдак Чамбаловна — Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.
18. **Ондар** Чимитей Өглүг-Арыовна — Сүт-Хөл районнуң «Сталинчы орук» колхозунуң колхозчузу.
19. **Сат** Семаа Балдановна — Сүт-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу.
20. **Тожу** Чимбир Сыяк — Каа-Хем районнуң «Кызыл туг» колхозунуң колхозчузу.
21. **Харлова** Анна Васильевна — Каа-Хем районнуң ажылдакчызы.
22. **Юткина** Евдокия Ивановна — Каа-Хем районда башкы.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. ТАРАСОВ.
РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары И. ЗИМИН.

Номчукчуларның биске бижип турары

Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг кодээ ажыл-агый артелинде школаның өөреникчилери колхозчу суурну ногаанчыдарынга идепкейлиг киржип турарлар. Өөреникчилер бо чазын 1500 ыяшты олурткан.

Х. Адышаа.

Чаа-Хөл районнуң «Тииллеге» колхозунуң баштаар чери суурну, фермаларны болгаш бригадаларны суг-биле хандырар дээш кудуктарны кастырып турар. Колхоз төвүнде 2, Ак-Талда огород шөлүнде 1 кудуктарны казып ажыглалда киирген.

К. Ховалыг.

Бай-Тайга районнуң «Малчын» колхозунуң тудугжулары бо чылын шээр малга 10 чаа кажааларны туткан. Ам 11 кажаананың тудуун кылып турарлар. Улуг Октябрьның 40 чыл оюнга чедир мал кажааларының тудуун доозар дугайында тудугжулар хүлээлге алган.

С. Седип.

Тожу районнуң «Май бири» колхозтуң аңчызы А. Мырлаа 1956—57 чылдың аңныыр сезонунда 21 киш, 150 диин өлүрген. Мырлаа чоокта чаа 6 оолдуг бир бөрүнү бээлап каан.

А. КУСКЕМЕЙ.

Ниитиниң хой ажылының күштүг көдүрлүүшкүнү дээш

Тывага хой ажылын хөгжүдери мал ажылында чугула черни ээлеп турар. Колхозтар бүгү орулганың 60 хуу хирезин мал ажылындан ап турар, а бүгү малдың баш санының 80 хуузун хой, өшкү ээлеп турар болгаш мал ажылының бүгү орулгазының 40 хуузун берип турар. Бүгү мыйыстыг бода малдан, азы нити шөл ажылындан колхозтар кайы хире орулга ап турар болдур, ол хирени хойлар берип турар.

Хой ажылын хөгжүдеринге бойдустуң кайгамчык эки байдалдары бистиң областа бары бүгүдеге билдингир. Эки байлак оъттуг делгем одарлар колхоз бүрүзүнде бар. Ынчалза-даа чамдык колхозтар бойдустуң ол эки байдалдарын четче ажыглавайн турар. 1956 чылда областың колхозтарынга бир хойдан ортумак дүк кыргылдазы чүгле 1,7 кг болган. Боттарының кадалында хой бүрүзүнден моон ийи ажыг катап хөй дүктү кыргып алган Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунда М. Сандык, Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунда Түвендей 380 хойдан 487 хураганны азы 100 хойдан 128 хураганны бүрүн камгалап алган Таңды районнуң Калинин аттыг колхозунда М. Чола, 1000 ирттерниң бирээзинден-не 4 кг дүктү алган «Өөк» совхозта М. Серен ышкаш хойжуларның чедиишкиннери болза, хой ажылын чедиишкинниг хөгжүдер аргалар хойжу бүрүзүнде, ажыл-агый бүрүзүнде бар дээрзин херечилеп турар.

Областың колхозтарының перспективтиг беш чыл планында хой, өшкүнүң баш санын 2,2 катап көвүдедири көрдүнген. Беш чыл планының төнчүзүнде хойларның нити санынга нарын болгаш чартык нарын дүктүг хойлар 22,7 хуу, чартык бедүүн дүктүг хойлар 43,5 хуу, каракуль — 21 хуу турарын колхозтар төлевилеп турар. Областың бүгү колхозтарынга беш чылдың төнчүзүнде хой бүрүзүнден ортумак дүк кыргылдазын 2,7 кг чедирер болгаш дүктүн нити чыылдазын 4,5 катап көвүдедир.

Бо сорулгалар ындыг-ла чиик эвес болуру чугаажок. Кодээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң, практиктиг ажылдакчыларның болгаш чүнүң-даа мурнунда колхозтарның хойжуларының чүгле бир демниг кызымаккай ажылы-биле оларны шиитпирлеп болур. Хойларның баш санын өстүрерде, оларның продуктулуун бедидерде хамыктың мурнунда янзы-бүрү чылдагааннардан хойларның өлүмүн дыка кызырары, төрүүр малдың кызыраашкынын уузуткаары эргежок чугула.

Бир эвес эртен чылдың түңнели дег ажылдаар болза беш чылдың планын чедиишкинниг күүседири берге дээрзин билир херек. Эртен чылын колхозтар төрүүр 100 хой бүрүзүнден-не чүгле 88 хураганны алган. Чаш малдың 6,2 хуузу болгаш 32 муң баш улуг хой, өшкү өлген. Колхозтар чыл дургузунда хой, өшкүнүң баш санын 21 хуу көвүдеткен, бир эвес чидиригни болдурбаан болза, ооң кырынга 7,5 хууну база немээн турар ийик.

Баш санын көвүдедири-биле чергелештир хой ажылын колхозтарның бедик продуктулуг болгаш орулгалыг адыры болдурарын кол сорулга кылдыр салыр ужурлуг бис. Бисте чүгле дүк кыргылдазы куду болуп турар эвес, ооң-биле кады дүктүң шынары база кончуг куду. Чамдык кезии өлүг хылган болур куду шынарлыг дүктү дужааганындан колхозтар күрүнеден эвээш төлевир ап турар. Ол чорук нити колхозтун-даа, колхозчуларның-даа экономиказынга багай салдарлыг.

Чемгерилгениң, ажаалда азыралдың эки байдалдары чокта база уксаалыг шынарын экижитпээже хой ажылының продуктулуун бедидип шыдавас.

Бистиң областың колхозтарынга өске черлерден каракуль хойларны эккеп турган болгаш эккеп турар. Оларның-биле тус черниң бедүүн дүктүг хойларын эдериштиргеш, элээн хөй колхозтар каракуль хураган кештерин ап эгелээн болгаш ону сатканындан боттарының орулгаларын дыка бедиткеннер. Чамдык колхозтар Алтайның меринос кошкарларын эккеп, оларның-биле хойларны эдериштирип эгелээннер. Бир өске колхозтар хамык чүвени холуп туруп берген чүүл бар, оларның хойларында каракуль, алтай, прекос болгаш өске уксааның-даа кошкарлары бар. Чаңгыс кодан хойга бо бүгүнү холууга, хой ажылынга чүгле хора чедирерден өске чүнү-даа бербес. Моон ужурунда үрелел ажылын чүгле хойжулар эвес, харын хамыктың мурнунда ол ажыл дээш харысалганы чүктээр ужурлуг бүгү зооветеринарияның тускай эртемниглери чорудар херек.

Үрелел ажылын чер-черниң байдалдарын барымдаалап бодамчалыг чорудар. Бир-аай нарын болгаш чартык нарын дүктүг хойларны өстүрүп алыр дээш тус черниң кыс хойларын нарын дүктүг кошкарлар-биле эдериштирер.

Маңаа мындыг сорулганы салыр: бирээде, дүкүр продуктулуун бедидер, ооң шынарын экижидер; ийиде, чер-черниң байдалдарынга, бүдүн чылдың дургузунда одар ажаалдазының байдалынга тус черниң хойларының шыдамыккай болгаш тааржыр үнелиг шынарларын чаа өстүрген хойларга быжыглаарын оралдажыр.

Хой ажылының шынарын улам ыңай экижидеринге карачаңгыс шын орук тарып боозадылга болур. Сула эдериштирилгеге бодаарга тарып боозадылганың үезинде бүдүрүкчүлер эвээш негетинер. 1955 чылда областың колхозтарынга тарып боозадылганың пунктулары 61 турган болза эртен чылын 94 четкен, тарып боозаткан хойларның саны 51 муң турганындан 132 муң баш четкен, ооң иштинде 100 муң хире хойну нарын дүктүг кошкарларның үрези-биле тарып боозаткан.

Эртен чылын тарып боозадылганы Өвүр, Тес-Хем, Бии-Хем болгаш Сүт-Хөл районнарның колхозтары эки организастап, боттарының планнарын ажыр күүсеткеннер. Ол ажылды Таңды, Улуг-Хем, Чаа-Хөл болгаш Бай-Тайга районнарның колхозтарынга багай организастаан. Таңды районнуң Калинин аттыг колхозу тарып боозадылганы херек кырында үскен болгаш нарын дүктүг кошкарлар-биле чаңгыс-даа хойну тарып боозатпаан.

Апрель-май айларда төрүттүнген хураганнарга бодаарга, эрте-чазын алдынган хураганнар бирги кыргылдада оранчок хөй дүктү бээр болгаш артык шыдамыккай болурун практика көргүзүп турар. Ындыг турбуже Улуг-Хем, Таңды болгаш Каа-Хем районнарның элээн хөй колхозтары чаш малдарга эки шынарлыг, чылыг кажаалар чогунга сылдаглап алгаш, күзүн хой эдериштирилгезин өшбиле соңгаарладып турар чүүл бар. Ооң соонда таварышкан-на кошкарлар-биле сула эдержилгени чорудуп турарындан чамдык хойлар кызырап турар болгаш хойларның оолдаашкынын планныг эвес чорудуп турар. Чаш малга оран-суур белеткеп албаан бодунуң буруузу-биле тарып боозадылганы өй-шаанда чорутпайн базары маңаа чөптүг чылдагаан эвес.

Хойларны дүрген сайзырадыр дизе, нарын дүктүг уксааның кошкарлары-биле хойнуң тарып боозадылгазын шыңгыы чорудар ужурлуг. Бо ажылга чүгле эки кажаалар негетинер эвес, харын бедүүн, шыктыг, концентраттыг болгаш өске-даа четкир хемчээлдиг чемнерни белеткээри база негетинер.

Хой ажылын сайзырадырын чугаалап турган, өшкү ажылының дугайын уттуп болбас бис. Бедүүн дүктүг хойларга бодаарга безин бисте өшкүнүң орулгазы шоолуг эвес, ооң дүгү-даа, дириг деңзизи-даа эвээш деп чүве билдингир. Ынчалзажок өшкү малды уузуткаар деп айтыыр туруп болбас ужурлуг. Чүге дизе, одар ажаалдазынга өшкү эвээш негелделиг болгаш шыдамыккай, хойлар чедип шыдавас кадыр дагларның, дурут хаяларның оъдунга ол чедип шыдаар.

Өшкүнү эки азырап өстүрер болза, оон эът, сүдүнден аңгыда кайгамчык эки чөөктү алыр. Нарын дук белеткелин чүгле хой дүгү-биле эвес, харын өшкү чөөгүн чыырын организастаарының күселибиле база көвүдедип болур. Оон ыңай белеткел өртээ-биле алырга, бирги дыраазының соонда өшкү чөөгүнүң бир килограммының өртээ 300 рубль азы хойнуң бир кг нарын дүгүнүң үнезинден бирык 9 катап ажыг болур. Моон ужурунда бистиң колхозтарывыс өшкүнү херекке албас чорукту чайлаткаш, ооң шынарын сайзырадырынче кирзе чогуур.

Чамдык колхозтар ам барык ийи чыл хиреде өске областардан ангор өшкүлерни эккеп турар. Ол өшкүлер тус черниң өшкүлерин экижидеринге дузалыг болгаш чоокку үеде колхозтар экижиткен уксаалыг өшкүлерлиг болуру чугаажок.

Дүк кыргылдазын бедидери болгаш ооң шынарын экижидер талазы-биле хемчеглер-биле чергелештир колхозтарның хойжуларының болгаш мал ажылының тускай эртемниглериниң бир чугула сорулгазы болза, хойларның эъткир продуктулуун бедидери болур. Тус черниң хойларын уксаалыг бүдүрүкчүлер-биле эдериштирер хемчеглерни чорудары хойнуң дириг деңзизин көвүдедирин хандырар. Ынчалзадаа хойларны одарладып семиртир чорук оларның эъткир продуктулуун көвүдедир талазы-биле кол хемчег болуп артар ужурлуг. Бо чылын областың колхозтары 120 муң баш хой, өшкүнү азы эрткен чылга удур 51 хуу хөйнү одарладып семиртир сорулганы салган. Ам колхоз, хойжу бүрүзүнүң, мал ажылының тускай эртемдени бүрүзүнүң сорулгазы болза, бо сорулганы алдарлыг-биле күүсеткеш, чуртка чиик өртектиг, эки эътти бээри болур.

Мурнакчы колхозтарның болгаш совхозтарның кодан хойларны үзүл тургузар талазы-биле дуржулгазын кичээнгейлиг өөренип көөрү чугула. Бир коданны 400—500 баш хой кылдыр улгаттыр организастаары бичии үүрмек коданнарга бодаарга, күш-ажылдың чарыгдалы эвээш болгаш продукцияның бот-үнези чиик болурун практика көргүзүп турар. Бир коданга үзер хойларның составы колдуунда чаңгыс аай болуру чугула. Чижээ, бир-ээй төрүүр хойлар азы дөтпелер болгаш ирттер болур.

Хой ажылынга кол кижи хойжу болур, ооң мергежилинден, ажылга күзел-соруундан хой ажылынга чедиишкиннер улуг-биле хамааржыр. Колхозтарның баштаар черлери, район организациялары, МТС-терниң удуртукчулары болгаш оларның тускай эртемниглери хойжулар дугайында онза сагыш салыр ужурлуг.

Хамыктың мурнунда хойжуларга амыдырал-чурттаалгазының эки байдалдарын тургузар херек. Кышкы одарларга бүгү хойжулар чурттаалга бажыңнарлыг турар ужурлуг. Хойжуларның күш-ажылын болгаш ооң төлевирин шын организастаары чугула айтырыгларның бирээзи.

Немелде күш-хүннерин санаар, ай санында аванс тыпсыр, база эдержилгени, малдың оолдаашкынын өй-шаанда чоруткаңы дээш, чаш малды болгаш улуг хойларны чүс хуу камгалап алганы дээш, хойларның эки күш-деңгелдези дээш, хой ажылынга бедик көргүзүглери, ылангыя төрүүр чүс хой бүрүзүнден хөй хураганны алганы, арбын болгаш шынарлыг дүк кыргылдазы дээш хойжуларны өөртүп деткиир хемчеглерни херек кырынга организастаар херек.

И. ЦЕВМЕНКО,
областың кодээ ажыл-агый эргелелиниң начальниги.

Колхоз тудуу

Тудугларны шынарлыг доозар дээш

Чөөн-Хемчик районнуң колхозтарының тудугжулары тудуг ажылын калбак темпилиг чорудуп, тудуг планын өй-шаанда эки шынарлыг доозар дээш күженишкинниг ажылдап турар.

Бүгү колхозтарның сес тудуг бригадаларында ам 550 кижилер, 151 тергелиг аъттар, прицептиг 12 автомашиналар бымыглатынган.

Районнуң колхозтары бо чылын тудугларга хереглетинер 17.482 кубометр тудуг ыяжы белеткээр планныг турган, 24185 кубометрни белеткээн, оон 13138 кубометрни тудуг шөлдеринге дүжүрген. 250 чуртталга бажыңнары тудар планыгдан 88 бажыңнарның тудуун дооскан. Бир клубту, ийи чунар бажыңны туткаш, ажыглалда киирген. Ам 98 чуртталга бажыңнары, 2 улуг клуб болгаш өске-даа культура-амыдырал тудугларының тудуушкуну доостурунуң кырында туруп турар.

Колхозтарда тудугларның темпизин дүргедедир дугайында районнуң партия, совет органнары улуг кичээнгей салып турар. Чижээ, райкүүском коллективи Сталин аттыг колхозту шефке алгаш, чартык ай иштинде электри станциязының тудуун доозуп берген. Райпо коллективи Ленин аттыг колхозта 20 кубометр ыяшты бодунуң транспортту-биле сөөртүп бербишаан, ында тудуп турар клубтуң 32 соңгаларын чазааш, шилдеп, будуп, база 100 калбак шиферни салып берген. Ол ышкаш Баян-Талада, Хорум-Дагда, Хөндергейде, Чыргакыда. школаларның башкылары шефке алган колхозтарында тудуг ажылын дүргедедириниң талазы-биле боттуг дузаны көргүзүп турар.

Районнуң колхозчу тудугжулары турт материалдары тууйбу, саман, чугай, даш белеткелин массалыг чорудуп турар.

М. ОЧУР.

Клуб тудуунда

Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозта херээженнерниң тудуг бригадазын организастап тургускан. Ында 32 херээженнерни бир бригада кылдыр үзүп тургускан.

Ол бригада коммунист Семистейнин удуртулгазы-биле клуб тудуунуң фундаментизин кылган. Тудуг бригадазында херээженнерден Тарбаган, Хенче-Көк, Биче-Уруг олар хүн нормазын 125—150 хуу күүседип турарлар.

Тудугжулар Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга уткуштур клуб тудуун доозары-биле хүлээлгени алган.

С. МОНГУШ.

Шефчилерниң дузазы

Эрзин районнуң төвүнде албан организация черлериниң коллективтери колхоз тудугларынга шеф ажылын организастап турар. СЭБП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң коллективтери «Коммунизмче оруқ» колхозка баштайгы шефти чоруткан. Олар даш материалдыг хой кажаазының тудуун эгелээн. Кажааны 12 ажыл хүннеринде доозарын хүлээнгеш, ол хүн элээн ажылдарны кылган.

Бир хүн ажылдааш, автомашина-биле 12 улуг чагыларны, узуну 7 метр, оорга кылыр 7 чудуктарны, 8 метр узун турттуг 32 чудуктарны, 500 сыраларны сөөртүп алган. Тудугга хереглээр той дувурак, чугай болгаш элезинни база белеткээннер.

Шефчилерниң тудуп турары ол кажааны хөлезилиг кылдырган болза, аңаа 15 муң рубль чарыгдалды үндүрери негетинер турган. Колхозтуң хой кадарчызы кышка удур чаа даш кажааны чоокку хүннерде хүлээп алыр.

С. БАНЧИК.

Улам күжениишкинниг ажылдаар мен

Эрзин районнуң «Кызыл сылдыс» колхозу организастатынганының баштайгы хүннеринден эгелээш, тудуг бригадазынга тудугжу болуп ажылдап келген мен.

Тудугжу болурун күзеп чораан мен. Мээң ол күзелим ам боттанган. Эрткен чениң иштинде тудуг бригадазында өске тудугжулар-биле кады элээн күжениишкинниг ажылдап келдим.

Чурттаганың 100 ажыг бажыңнарындан аңгыда амгы суурда бүдүрүлге тудуглары, культура-амыдырал тудуглары: клуб, библиотека, эмнелге болгаш школалар туттунган.

Тудуг бригадазынга тудугжу болуп, ам чеди чыл хире ажылдап турар мен. Суурда туттунган чурттаалга, бүдүрүлге, культура-амыдырал тудугларының кылыгларынга колдуунда киришкен мен.

Тудуг ажылынга үр үеде ажылдап, тудугнуң чаа аргаларынга өөренип ап, ажыктыг чүүлдерни аныяк тудугжуларга дамчыдып, оларны өөредип турар мен. Мээң чанымга өөреникчилеп киргилээн аныяк тудугжулар Янчыңмаа, Содунам, Маңнай олар чоокта чаа-ла ыяшты кертип безин билбес турганнар. Олар ам колхозтуң мурнакчы тудугжулары болу берген.

Колхозта тудуг ажылы чедиишкинниг чорупп турар деп тудугжулар бистер сагыш оожуктуруп болбас ужурлуг бис. Колхозтуң тудуг ажылында четпестер хөй. Бажыңнарның хөй кезииниң крышалары, кладовкалары чок. Чаңгыс аай хевирлиг тудугларны тударының чурумун тудугжулар эки сагывайн, чамдыкта ол чурумну үреп турар. Чурттаар бажыңнар чогундан ам-даа өглерде чурттап турар 30 ажыг өрегелер бар болгаш ниитиниң малы эки шынарлыг чылыг кажааларбиле четче хандыртынмаан.

Мен ам электри станциязының тудуушкунунда ажылдап турар мен. Бригаданың кежигүннериниң бодунга алган ниити хүлээлгезин ёзугаар өске тудугжулардан тудак чок, улам күжениишкинниг ажылдаар мен.

К. КАЛИН.

ОБЛАСТЫҢ ШКОЛАЛАРЫНДА

Чаа өөредилге чылынга белеткел

Чөөн-Хемчик районнуң Ийме чеди чыл школазы 1957—58 өөредилге чылынга белеткел ажылдарын чорудуп эгелээн.

Одалгага хереглээр 1300 кубометр ыяшты белеткээн болгаш школа чанында 800 кубометрни сөөртүп алган.

Тудуг материалдарындан 10 муң тууйбуну, 22 кубометр манзыны, 12 кубометр щетти белеткеп алган.

Школа септелгезиниң белеткелинде Бонгар, Белек, Куупай болгаш оон-даа өске ажылчыннар эң-не идепкейлиг ажылдап, септелгени июль айның 1-де доозар дээш бедиткен хүлээлгени алган.

К. МАШПАК-ООЛ.

Школа ажылы бүгү-ниитиниң херээ

Бии-Хем районнуң Кочетов аттыг кодээ ажыл-агый артелиниң баштаар чери ында чеди чыл школазының ажылынга боттуг дузалап турар. Келир өөредилге чылынга уткуштур үүрмек септелгелерге хереглээр дилген материал-биле школаны бүрүн хандырган. Ам школада септелге эгелей берген.

Колхозчу ада-иелерниң дузалашканыбиле келир өөредилге чылында одаар 700 кубометр ыяш бүрүн белеткетинген. Кызылдаа, Седип-оол, Шипилин олар токпак белеткээринге кызымак ажылдап, өскелерге үлегерин көргүскен.

Колхоз баштаар чери өөредилге чылының дургузунда школага 1500 рубльди халаска дузалаан. Өөреникчилер болгаш башкылар коллективи хостуг үелерде колхоз бүдүрүлгезинде идепкейлиг киржип турар.

Д. ДАВАА.

Школачыларның дузазы

Чаа-Хөл районнуң Ак-Туругнуң ортумак школазының өөреникчилери Ленин аттыг колхозтуң сүт-бараан фермазынга воскресник чоруткан. Инек кажаазының иштин аштап, арыглап бергеннер, аңаа 30 ажыг өөреникчилер ажылдааннар.

Воскресник эрткен соонда саанчылар чаш бызааларны канчаар азырап, чемгерип турарын өөреникчилерге сонуургадып көргүскен. Комсомолчу Маадыр, Хемчик, Белек-Байыр болгаш өскелер-даа ажылга мурнакчы чоруун көргүскен.

М. ШУУДРА.

Эки ажылдап турар

Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг кодээ ажыл-агый артелиниң төвүнде районнуң тараа пунктузунуң конторазының салбырының эргелекчизинге О. Намбар 1955 чылдан бээр ажылдап келген.

Намбар бодунуң онаашкан ажылынга ак-сеткилдиг, кызымаккай ажылдап келген. Тараа кургадыр шаңнарны херимнеп кылдырган. Ам арыглаар машина, херекселдерниң септелгезин кылып турар.

С. МОНГУШ.

Найыралдыг улуг өг-бүле

Федоткиннерниң өг-бүлезинге эртен эртеден орай кежээге чедир каткы хөглуг. Максим Фадеевич болгаш Матрена Федотовна олар он ийи уругларлыг. Оларның улуг уруглары өөредилгени дооскаш, ам ажылдап турар, ийи ооолдары—Алексей болгаш Николай шериг албанында, бичиилери өөренип турар. Уруу Александра медицина училищезин доосказ, ам яслиде сестралап турар. Бир оглу Василий Полиграфия институдун доосказ диплом алган.

Федоткиннерниң өг-бүлези 75 муң чыгы рубль күрүне пособиезин алган. Оларның уруглары профэвилел организациязының күсели-биле пионер лагерьлеринче чоруп турар.

Чурукта: Матрена Федотовна болгаш Максим Фадеевич боттарының уругларының аразында. (СЭТА)-ның прессклишези.

Редакцияга чагаалар

Бүдүрүлге практиказын ынчаар эрттирип болбас

Кызылдың механизация училищезиниң өөреникчилери 29 кижи бүдүрүлге практиказын эрттирери-биле Сарыг-Септиң машина-трактор станциязынга апрель айның 15-те чедип келгеннер. Өөреникчилерниң кол сорулгазы МТС-тиң механиктериниң удуртулгазы-биле комбайннар септелгезин херек кырынга чорудары болуп турган. Өөредилгениң болгаш практиканың программазы 194 шакка көрдүнген турган. Ынчаарга, МТС-тиң специалистери училищениң өөреникчилерин комбайннарны септээринге, ажылдадырынга (ында келир үениң комбайнерлери келген) өөредир, оларны өөредилгезин шиңгээдип алганын барымдаалап тускай демдектерни (оценкаларны) салыр ужурлуг турган.

Ындыг турбуже, өөреникчилерниң бүдүрүлге практиказы организас чок байдалдыг эрттип турар. Олар чаңгыс-даа комбайн септевээннер, чүгле чаа келген чаңгыс силос комбайнын эптээннер. МТС-тиң дирекция чери өөреникчилерни өскээр, доора ажылдарга ажыглаан. Өөреникчилер колдуунда-ла МТС-тиң девискээрин аштаарынга, ынай-бээр октап каапкан кезектерни чыырынга, бок сөөртүрүнге ажылдап турганнар. Адак сөөлүнде МТС-тиң удуртукчулары өөреникчилерни чунар бажын тудуунга, даш белеткээринге ажылдаарынга сүмелээпнер. Өөреникчилер оон ойталааннар.

—Комбайнерлер ам часкы шөл ажылдарында турарлар. Олар комбайннарын чүгле боттары септээрлер—деп, МТМ эргелекчизи эш Целигуем меделгевишаан өөреникчилерни комбайн септелгезинче киирбээн.

Комбайнерлер часкы шөл ажылдарында турары шын-на. Ынчалзажок өөреникчилерниң бүдүрүлге практиказын шын организастаарының бүгү аргалары МТС-те бар.

— Өөренип алган чүве-даа чок, ажыктыг ажыл-даа кылбайн хей тур бис. Оон орнунга колхозтарның ийикпе, азы совхозтарның шөлдеринге часкы шөл ажылдарының үезинде ажылдаан болзувусса, боттарывыска-даа, хөй-ниитиге-даа ажыктыг болур ийик—деп, өөреникчилер Владимир Данзырын, Даш-оол Хиигет, Михаил Дажы болгаш өскелер-даа хомудап чугаалажып турарлар.

Өөреникчилерни удуртуп, баштап чорууp механик эш Москаленко база харысалга чок болуп турарын айытса чогуур. Ол өөреникчилерниң өөредилгезин, практиказын МТС-тиң дирекциязы-биле дугуржуп тургаш шын организастаар хүлээлгелиг турган-ла, апрель 30-де Кызылче «байырлап» киргеш, май 7-де келген.

Механизация училищезиниң өөреникчилериниң бүдүрүлге практиказын багай организастаан кижилер ол дугайын харылаар апаары чугаажок, чүге дээрге, чүгле теорияны болгаш практиканы эки шиңгээдип алган комбайнер ховунуң корабли—комбайнны эки башкарып шыдаар.

С. ТАМБА,
«Шынның» корреспондентизи.

Клубту культураның одаа болдурар

Өвүр районнуң Торгалыгда «Совет Тываның беш чылы» кодээ ажыл-агый артелинде 200 олуттуг дыка эки клуб бар. Ону кылырда концерт, шии көргүзеринге, кежээлер организастаарынга болгаш кино-даа үндүреринге таарымчалыг болдурган.

Чаа-Суурда ол кодээ клубтуң (эргелекчизи Д. Уйнук-оол) иштики дериилде шимелдези багай эвес. Полит-массалыг кижизидилге ажылын чорударынга таарымчалыг шак ындыг культура албан черин ында парторганизация (секретары эш Доржу) болгаш Торгалыг кодээ Совет (даргазы эш Ажы-оол) чөп ажыглап шыдавайн турары хомуданчыг.

Клуб чөвүлелиниң кежигүннеринге 1956 чылда 6 кижи турган, олар кандыг-даа ажыл чорутпаан. Клубтуң ынчаардагы эргелекчизи турган Калбак-оол чурум үрээш шиитирген. Негелде чок, ылаңгыя кижизидилге ажылының кошкак тургустунганындан хөй-ниитичи эвес, артель бүдүрүлгезинге киришпес, арагалаар чоруктар чамдык кижилерде илереп турар.

Чаа-Суурда 70 ажыг комсомолчулардыг база оон эвээш эвес аныяктар хамааржып турар үш комсомол эге организациялары бар. Оон секретарьлары эштер Санчай, Баир, Кара-кыс олар клубтуң ажылынга дузалашпайн, аныяктарның кежээлерин организаставайн турары дыка четпес. Ында турум кинонуң болгаш библиотеканың ажылында база улуг четпестер бар.

Клубтуң ажылын экижидер талазы-биле райкүүскомнуң культура килдизи (эргелекчизи эш Конгар) боттуг хемчеглерни дарый ап чорудары чугула негетинип турар. Ону кижизидилгениң төвү, культураның ёзулуг одаа болдурары Торгалыг кодээ Советтиң болгаш колхозта партия, комсомол организацияларының ажылындан хамааржырын база уттуп болбас.

В. БАИР.

ПАРЛАТЫНМААН ЧАГААЛАРНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

Сүт-Хөл районнуң Сталин аттыг кодээ ажыл-агый артелиниң кежигүнү О. Комун-оол 1955 чылдың июнь айда аъдын оорга алыскаш, Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң колхозчузу М. Калзаңның оорлап алган эдилеп турарын билгеш, Сүт-Хөл районнуң шагдаа черинге 1955 чылдың сентябрь айда билдирткен. Шагдаа черинге ук аъттыоорлаанын Калзаң өчээн болзадаа, шагдаа чери Калзаңның херээн 1957 чылдың марттың эгезинге чедир уазамдыктырып, аъдын эгитирип бербейн турарын Комун-оол редакцияга бижээн. Ол дугайын редакция облкүүскомнуң иштики херектер эргелелинге медээлээн.

Иштики херектер эргелелиниң редакцияга дыңнатканы болза, Комун-оолдуң аъдын оорлаан оорну кеземче харысалгазынче киирген, оорнуң херээн уазамдыктырып турган шагдаа ажылдакчызынга хемчег көргүскен.

УРУГЛАРНЫҢ ЧАЙГЫ ДЫШТАНЫЛГАЗЫ

Өөредилге чылының төнчүзүнге чедир санныг хонуктар арткан. Май айның 24-те I—II болгаш III класстарның өөреникчилери өөредилгезин доосказ, дыштанылгазын эгелээр. Арткан класстарның өөреникчилери июнь 10-га чедир өөредилгезин доозарлар.

Өөредилге чылының 9 айларының дургузунда бистиң школачыларывыс эртемнерниң үндезиннерин шиңгээдип алыр дээш угаан болгаш күш-шыдал талазыбиле улуг күжениишкиннерни үндүргеннер. Ол улуг күжениишкинниг ажылдарының соонда оларга таарыштыр организастатынган солун, ажыктыг дыштанылга эргежок чугула.

Улус өөредилгезиниң органнары, школаларның дирекция черлери болгаш комсомол, профэвилел организациялары школачыларга ындыг дыштанылганы организастаар хүлээлгелиг. Дыштанылганы организастаар хемчеглерге Коммунистиг партия болгаш Совет чазак чыл бүрүде улуг кичээнгейни салып турар.

Өөреникчилерниң чайгы дыштанылгазын солун, утка-шынарлыг болгаш ону ниитиниң ажыктыг күш-ажылы-биле холбаштыр организастаары—областың школаларының практиктиг чаңчылы болу берген. Мурнунда эрткен чылдарда хөй-хөй өөреникчилер боттарының организмин быжыглап, дадыктыргаш, күш-ажылчы чаңчылдарны шиңгээдип ап, даразында өөредилге чылынче чаа-чаа күштерни немеп алгаш, кээп турганнар.

Бо чылын өөреникчилерниң дыштанылгазын улам-на солун, утка шынарлыг кылдыр организастаар сорулга-биле комсомолдуң область комитеди болгаш улус өөредилгезиниң килдизи база уругларның областа туристер станциязы калбак хемчеглерни чогаадып кылганнар. Ол хемчеглер чаңгыс талалыг болбазын дээш ында Октябрьның социалистиг революциязының 40 чыл оюнуң белеткелинге болгаш делегей аныяктарының VI фестивалынга өөреникчи аныяктарның калбак киржилгези база көрдүнген. Ол хемчеглерниң эгези организас талазы-биле багай эвес эрткилээн.

Өөреникчилерниң март дыштанылгазынга чедир школа бүрүзүнге фестивальга тураскаатынган уран-чүүлдүн, хол-биле кылган янзы-бүрү кылыгларның делгелгезиниң көргүзүглери эрткен. Район төптеринге школачыларның бот-тывынгыр уран-чүүлдериниң кылыгларының делгелгелериниң көрүлдези база эрткилээн. Эрткен чылдарга деңнээрге ол көргүзүглер элээн шынарлыг болгаш массалыг болган. Көргүзүглерге белеткелдер школачыларның коллективтиг, организастыг чурумнуг чоруун күштелдирген. Ынчангаш ол белеткелдерниң үезинде дыка хөй өөреникчилер угаанның ажыктыг дыштанылгазын алганнар.

Школачыларның уран чүүл көргүлдезин областың школаларының өөреникчилериниң шилитинген уран-чүүл коллективтериниң март айда Кызыл хоорайга болган көргүзүү-биле доозулган. Аңаа 600 хире школачылар делгеренгей программаларны чонга бараалгатканнар.

Районнарның партия, совет ажылдакчылары-биле каттышкан областың интернат ажылдакчыларының чоокта чаа болган чөвүлел хуралынга болгаш өөреникчилерниң область фестивалынга көргүскен делгелгелер бистиң школачыларывыс боттарының хостуг шагын чөптүг-биле ажыглап турарын херечилээн. Угулзалап даараан дааралар барыкла район бүрүзүнден, ыяштан чазаан янзы-бүрү кылыглар (Шагаан-Арыг школазы тергиндээн) болгаш даштан чазаан шыдыраа хевирлери (Бай-Хемчик) болгаш өске-даа хөй чүүлдүң делгелгелери өөреникчилерниң ортузунда культураның болгаш уран-чүүлдүң нептерээнин илередип, олар чайгы дыштанылга үезинде хостуг шактарны база-ла ынчаар чөп ажыглап шыдаарын бузүредип турар.

Школачыларның чайгы дыштанылгазы бо чылын хөй янзы болуп, ажыктыг болгаш сонуурганчыг хевирлерге, өөреникчилерниң күш-ажылга идепкейлиг киржилгези-биле, лагерьлерге, аян-чоруктарга оларның дадыгып кадыкшыыры-биле эртер. Чайгы дыштанылга бүгү школаларга болгаш уруглар бажыңнарынга өөредилге чылының төнгенинге тураскаал болдурган одагларны ажыдары-биле эгелээр. Уран чүүлдүң көргүзүглери, хөглээшкиннер, Коммунистиг партияга болгаш тайбыңга бараалгаткан хөглүг ырлар одагларның кежээлерин долган турар.

3—7 класстарның өөреникчилери өөредилге чылы доостуру билек төрүттүнген чериниң кайгамчыктыг байлактары-биле таныжарынга тураскаатынган бирээден үш хонук чедир аян-чоруктуң экскурсияларын кылыр. Ол экскурсияларны класс башкылары боттары удуртур. Төрүттүнген черлериниң ээзиннериниң, шынааларының, хемнериниң болгаш дагларының дугайы өөреникчилерниң хүн демдеглел дептеринге бижитинген турар, оларның география болгаш бойдус талазы-биле теориялыг билиң практиктиг билиглер-биле ынчаарда быжыгар.

Чайгы дыштанылганы бедик организастыг кылдыр эрттирер төлээде школа бүрүзүнге комсомол, пионер организацияларының, өөредилге комитеттери-биле каттышкан актив хуралын эрттирер. Аңаа дыштанылганы организастыг эрттирерин чугаалажыр. Школачы бүрүзүнге чайгы үеде кылыр даалганы бээр. 5—9 класстарның өөреникчилериниң күш-ажылга сонуургалының улгадып турарын барымдаалаап база оларның күш-ажылга киржилгезиниң учедун чурумчудар сорулга-биле күш-ажылдың тускай өөреникчи дептержигежин белеткеп турар. Ол дептер өөреникчи бүрүзүнүң Октябрьның 40 чыл оюнуң байырынга чайгы дыштанылга үезинде кылган күш-ажылчы белээн көргүзер.

Улус өөредилгезиниң органнары, школаларның дирекция черлери болгаш комсомол организациялары өөреникчи бүрүзүнүң күш-ажылчы белээн улгатырар дээш социалистиг чарышты калбартыр ужурлуг.

Октябрьның 40 чыл оюнга чедир 14 хардан 50 харга чедир назылыгларның бижик билбес чоруун узуткаар сорулганы партия обкому бүгү чоннуң мурнунга салган. Ол чугула ажыл-херекти үстүкү класстарның өөреникчилери холга алырлар. Бижик билбестерни бижикке өөредир талазы-биле шылгараан школачылар хүндүлүг бижиктер-биле болгаш өске-даа чүүлдер-биле шаңнадырлар.

Бистиң 70 ажыг интернаттарывыста 7400 өөреникчилер күрүне хандырылгазынга өөренип кыштаан. Районнар төптеринде болгаш Кызыл хоорайда школа интернаттарының өөреникчилери төрүттүнген суурларында ада-иелеринче чанарлар. Аңаа олар эки дыштанылганы: янзы-бүрү аян-чоруктарны кылып, кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге шыдаар шаа-биле киржирлер. Ындыг болза-даа, улус өөредилге органнарының, школаларның болгаш комсомол организацияларының, колхоз баштаар черлериниң тодаргай удуртулгазы чокка кандыг-даа хемчеглер болдунмас дээрзи чугаажок.

Оон аңгыда, 4—6 болгаш 8—9 класстарның өөреникчилериниң бир-ийи болгаш үш чеди хонуктарының дургузунда кодээ ажыл-агыйга — колхозтарга, совхозтарга, организастыы-биле практика ажылын кылырлар. Аңаа кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң үндезиннерин практика кырынга өөренип, кичээлдерге өөренгеп теориялыг билиглерин быжыглаарлар. Практика доозулган соонда олар дыштанылганың янзы-бүрү хевирлерин шилип алырлар. Чамдыызы аалдарынче чанып, чамдыызы лагерьлерге, чамдыызы аян-чоруктарның, туристерниң походтарынче чоруптарлар.

Бо чылын күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилел обкому Кызыл хоорай чоогунда пионер лагерин, кодээ ажыл-агый ажылдакчыларының профэвилел обкому Чадаана хоорайның чоогунга пионер лагерин, эге болгаш ортумак школаларның ажылдакчыларының профэвилел обкому Таңды районнуң Дүрген суурга лагерни улус өөредилгезиниң болгаш комсомол организациялары-биле кады организастаар. Оон аңгыда район бүрүзүнге өскүс уруглар дыштаныр кылдыр, бир-бир интернаттарга лагерь организастатынар. Ону районнарның улус өөредилге килдистери райкүүскомнарның шиитпири-биле ажыдар.

Улус өөредилге килдистери пионер лагерьлерин дуржулгалыг башкылар-биле хандырар ужурлуг. Дыштаныкчыларны аъш-чем болгаш оран-сүүр-биле хандырары база күш-ажылчы чаңчылдарга өөредири улус өөредилгезиниң болгаш профэвилел органнарының кол сорулгазы болур.

Чербиниң, Ак-Туругнуң болгаш Кызыл-Арыгның уруглар бажыңнары, Балгазынның санаторий школазы лагерь чурумунче кирер. Аңаа 250 ажыг уруглар дыштанылгазын эрттирер. Чербиниң уруглар бажыңы 100 кижи чайын чурттаар бажыңның тудугларын доозуп турар. Бүгү уруглар садтары база лагерь чурумунче шилчиирлер.

Областа уругларның экскурсия-туристер станциязы районнардан походтап үнер туристерниң ажылын методиктиг болгаш организастыг удуртулга-биле хандырар хүлээлгелиг. 1957 чылдың июнь 16-дан 20-те чедир Кызыл хоорай чоогунга аныяк туристерниң IV область следу болур. Ырак Эрзинден болгаш төп районнардал аныяк турисчилер бодунуң следунга поход-биле келирлер. Областың школачылары болгаш пионерлери ол станцияның планын ёзугаар 100 ажыг экскурсияларны чорудар.

Өөредилге болгаш чурум талазы-биле шылгараан школачылардан бо чайын 25 кижи Москваже, 25 кижи Байкал Хөлче экскурсияга баарлар. Хөй-хөй өөреникчилер В. И. Ленинниң Шушенскоеде Бажыңмузейинче чоруурлар.

Бо бүгү хемчеглерден аңгыда хоорайларның школаларының чанынга хүндүскү лагерьлер база ажыттынгылаар. Ол лагерьлерниң ажылын шын организастаары—улус өөредилгезиниң, комсомол организацияларының болгаш школаларның дирекция черлериниң бирги сорулгазы болур.

Өөреникчилерниң чайгы дыштанылгазын хоорай, суур бүрүзүнге хүн-бүрүде организастыг чорудар, удуртулганы хандырар сорулга-биле улус өөредилге килдистери, школа директорлары-биле дугуржуп тургаш башкыларны шөлээледирде школага бир башкы ыяавыла артып каар болгаш ону өске бир башкы-биле ээлчештир солуштуруп турар кылдыр тургузары чугула.

Чайгы дыштанылга үезинде уругларның кино-фестивалдары район төптеринге болгаш суур бүрүзүнге ажыттынар. Ону уругларга таарышкан кинолар-биле хандырары культура чырыдыышкын органнарының хүлээлгези болур.

Партия, совет органнары өөреникчилерниң чайгы дыштанылгазын организастыг эрттирери-биле улус өөредилге органнарынга чогумчалыг дузаларны хүн бүрүде көргүзер ужурлуг.

Б. БОЛДУР-ООЛ,
облоно эргелекчизи.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловтуң Индонезияда чоруп турары

ДЖАКАРТА. (СЭТА). ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов Президент Сукарно-биле болгаш ону үдеп чоруур өске-даа кижилер-биле кады майның 16-да эртенгиниң 8 шакта Кенджо (Джакартада) аэродромдан Меданче (Суматра ортулукта) ужудуп чорупкан.

Аэродромга оларны Индонезияның премьер-министриниң бирги оралакчызы Харди, министрлер, Джакартаның хоорай чагыргазының даргазы Судиро болгаш албанның өске-даа төлээлекчилери үдээннер.

МЕДАН. (СЭТА). ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов болгаш Президент Сукарно тус черниң шагы-биле 11 шак 30 минутада Сонгу Суматраның эң улуг хоорайы Меданда чеде бергеннер.

Аэродромга совет аалчыны Сонгу Суматраның губернатору Понтас, бирги шериг округунуң командылакчызы подполковник Гинтинг, хоорай чагыргазының даргазы Хаджи муданинграт олар уткуп алганнар. К. Е. Ворошиловтуң алдары дээш хүндүлүг таныылды тургускан турган болгаш Совет Эвилелиниң база Индонезияның күрүне гимнилерин күүседкилээн, ооң соонда нацияның салюду артиллерияның 21 дааштаашкыннары дыңмиреп үнген.

К. Е. Ворошиловтуң түр доктааган чери болур губернаторнуң турар бажыңынга чедир кыска орукка тус черниң он-он муң чурттакчылары аңаа байыр чедирип турганнар.

МЕДАН. (СЭТА). Меданда Мердека шөлүнге канчаар-даа аажок улуг митинг болган, орта хоорайның база чоокку районнарның чурттакчылары киришкилээн.

К. Е. Ворошиловтуң шөлде чедип келгениниң дугайын радио-биле чарлаптарга, шөлдүң кырынга өөрүшкүнүң шуурганы дыңмиреп үнген. К. Е. Ворошилов болгаш Президент Сукарно индир кырынче үнгүлеп бар чорда, ол дыңмит улам улуу-биле өзүп турган. К. Е. Ворошиловка чечектер тудускулаан, дээрже көге-бугалар ужуп үнгүлеп турган.

К. Е. Ворошиловка бирги шериг округунуң командылакчызы подполковник Джамин Гинтинг изиг байырны чедирген.

Ооң соонда Президент Сукарно болгаш К. Е. Ворошилов чүве чугаалааннар.

Национал гимн «Индонезия райяны» ырлааны-биле митинг доозулган.

Кежээ К. Е. Ворошилов индонези танцыларның болгаш музыканың концертинге олурушкан.

Совет-индонези найыралдың Джакартага болган митингизи

ДЖАКАРТА. (**СЭТА-ның тускай корр.**). ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов Индонезияның Президентизи Сукарно-биле база оларның-биле кады чораан кижилер-биле май 17-де хүндүс Медандан (Сонгу Суматра) Джакартада ээп чедип келген. «Мердека» шөлүнге индонези-совет найыралдың кайгамчык улуг митингизи болган, аңаа Индонезияның найысылалының болгаш ооң чоок кавыларының бир миллион чыгам чурттакчылары киришкен. К. Е. Ворошилов биле Сукарно митингиге чүве чугаалаан.

К. Е. Ворошиловтуң ВДР-ге баарының дугайында Вьетнамның Ада-чурт фронтузунуң Төп комитединиң медеглели

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнамның информация агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, Вьетнамның Ада-чурт фронтузунуң Төп комитеди медеглел чарлаан. «Вьетнам улустуң эргим болгаш хүндүлүг аалчызы» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловтуң Вьетнамның Демократтыг Республиказынга баар дээнинге ол медеглелде байыр чедирип турар.

«Амгы үеде Президент К. Е. Ворошиловтуң Вьетнамга келири чүгле вьетнам болгаш совет улустарның аразында сырый найыралды улам-на ханыладыр эвес, харын тайбыңның болгаш демократияның бүгү делегейде быжыг чөленгижи—социалистиг лагерьниң чурттарының чаңгыс эвин база быжыглаар» деп ол медеглелде чугаалап турар.

Кыдаттың Аныяктарының Чаа-демократтыг эвилелиниң үшкү съездизиниң ажыттынганы

ПЕКИН. (СЭТА). Кыдат Улус Республиканың найысылалынга майның 14-те Кыдаттың Аныяктарының Чаа-демократтыг эвилелиниң үшкү съездизи ажыттынган.

Кыдаттың алдарлыг аныяктарының чоруткулааны ажылчыннар, тудугжулар, студентилер, тараачыннар, Кыдаттың национал-хосталгалыг армиязының дайынчылары, чурттуң биче националдарының төлээлекчилери—шуптузу 1473 төлээлер, база 17 чурттардан—ССРЭ, Чехословакия, Англия, Герман Демократтыг Республика, Франция, Венгрия, Италия, Румыния, Япония болгаш өске-даа чурттардан аалчылар Чжэнселитан залга чыылган.

Кыдаттың Аныяктарының Чаа-демократтыг эвилелиниң ажылының дугайында отчет илеткелди аныяктарның Чаа-демократтыг эвилелиниң ТК секретары Ху Яо-бан кылган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң кыйгырыының дугайында америк солуннуң бижип турары

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ядролуг чепсекти шенээрин соксадыр деп АКШ-тың конгрезинге болгаш англи парламентиге Дээди Советтиң Кыйгырыы «кижи төрелгетенниң найыралы болгаш билчир чоруу дээш тулчуушкунга база бир чугула байдалды» Каттышкан Штаттар Совет Эвилелинге «алзыпканы» ол болур деп «Нью-Йорк уорлд телеграмм энд Сан» солуннуң корреспондентизи Айнес Робб айтып турар.

Ядролуг шенелделерни соксадыы «ам бүгү кижи төрелгетенни сүрээдеп турар чүгула айтырыг болуп турар» деп чүвени демдеглээш, чогум-на харын Совет Эвилели ындыг тайбың инициативаны кылган факт-биле холбаштыр бодунуң таарзынмас чоруун Робб чажырбайн турар. «Бодунуң амгы тайбың шавар халдаашкынынга улуг тиилелгени чедип алыр арганы Совет Эвилелинге Каттышкан Штаттар берипкен... Азияның, Африканың, Ортаакы Чөөн чүктүң нейтралдыг болгаш боттарын кандыг-даа хүлээлгелер-биле доңнаштырбайн турар чурттарынга база дагын улуг саълдарлыг болур базымны Россия база дагын кылган» деп ол бижээн.

«Ядролуг чепсектиң шенелделерин соксадырынче ол орус кыйгырыгның ужурдузазын бичеледири» түңнелдерни бербес болгаш «АКШ-тың буурап дуҗуушкунун чажырбас» деп түңнелди автор кылган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Кыйгырыының ужур-дузазын кудуладыр дээр америк пропаганданың оралдажыышкыннары бир тээ ол Кыйгырыг бүгү делегейде кижилерниң күзел-чүткүлдеринге таарзып турар болганда хей чүве болур деп Робб миннип бижээн.

Англияның лордтар палатазында

ЛОНДОН. (СЭТА). Камгалал дугайында чазактың «ак дептериниң» талазы-биле май 8-те эгелээн ийи хүннүң санал бериишкинин англи парламентиниң лордтар палатазы дооскан.

Бир дугаарында санал берген далай министри лорд Селкирк, совет шериг-далай флодунуң дугайында дамчыыр чугааларга ооргалангаш, ССРЭ «Англияның айыыл чок чоруунга кыжаныр турар» деп буржуаз пропаганданың ёзузу-биле бадыткаарын оралдашкан. Шериг-далай флодунуң талазы-биле Англияның политиказынга хамаарыштыр лорд Селкирктиң чугаалааны болза, бо талазы-биле Англия «НАТО-нуң киржикчизи чурттар-биле сырый холбаалыг», шериг-далай күштерин чепсеглээр болгаш тургузар талазы-биле «чугула сорулгалар» ол организацияның мурнунда туруп турар. Ол ажылдар калбак хемчээлдерлиг чорутунуп турар деп ол каксы чугаалаан.

Лейборист лорд Натанның медеглээни болза, «ак дептерде» демдеглетинген дошкун фактылар чепсегленишкинни дуҗурерин чазак шиитпирлиг оралдажыр ужурлуг дээр бодалга чедирип турар-дыр. Ол мынча дээн: «чазактың болгаш бис бүгүдээниң хүлээлгезин чепсегленишкинни дуҗурериниче бүгү күжениишкиннерни салыры болур».

Ужар-чүүл маршалы лорд Теддер бодунуң чугаазынга амгы байдалдарда «Европага болур дайын ядролуг дайын болур» деп онзалап демдеглээн. Чүгле чаңгыс тактиктиг атомнуг чепсекти ажыглап болурунуң дугайында база ол кедизи барып стратегтиг чепсекке чедирбес дээр дугайында чугаалар-биле ол айтырыгны туманналдырар чорукту болдурбас бис дээрзинге идегеп турар мен—деп Теддер чугаалаан.—Аңаа бузуруэри — бодун мегелетинер чорук болур».

Саналдарга харыылап, нацияларның дем-каттыштырылга херээниң министри лорд Хьюм чүве чугаалаан. Совет Эвилелин дайынзырак бодалдарлыг деп шамнаары Хьюмга «күш дөгээриниң» политиказын чорударынче бодунуң кыйгырыгларын шынзыктырарда херектиг болган.

Көскү япон эртемденнер-физиктерниң медеглели

ТОКИО. (СЭТА). Токио радиозунуң дыңнадыын ёзугаар алырга, атомнуг энергияның талазы-биле тускай эртемниг 25 көскү япон эртемденнер-физиктер атомнуг чепсекти бүдүрериңге болгаш херегләэринге хамаарышкан кандыг-даа шинчилел ажылдарынга олар киришпес дээриниң дугайында майның 14-те медеглелди парлап үндүргеннер.

Ол медеглел-биле япон эртемденнер-физиктер болза Барыын Германияның 18 атомчу-эртемденнериниң апрель 12-де парлап үндүрген кыйгырыынга каттышканнар, немец 18 эртемденнер ол кыйгырыында Барыын Германияның шерииниң атомнуг чепсек-биле чепсеглээрининң планынга удурланыышкынын илередип турганнар. Атомнуг чепсекти бүдүреринге болгаш херегләэринге хамаарышкан шинчилел ажылдарынга олар киришпес дээриниң дугайында медеглел-биле черге лештир, ядролуг чепсектиң шенелделерин соксадыры дээш чүткүлдүү-биле демисежиринге шиитпирлиин япон эртемденнер-физикчилер илереткеннер.

Иорданияда байдал

КАИР, 11. (СЭТА). Египет парлалганың дыңнатканын ёзугаар алырга Иорданияда патриотчу хөөннүң кижилерин тудуп хорууру болгаш истеп сүрери үргүлчүлеп турар. Сөөлгү хүннер дургузунда Иорданияда күрүнениң хөй санныг албан-хаакчылары хоругдатырган деп МЕН агентилели дамчыткан. Хөй-хөй кижилер политиктиг үзелдериниң уъжун ажылындан үндүрткен. Агентилелдиң медээлери-биле алырга ажылдан күрүнениң чеди чүс ажыт албан-хаакчылары болгаш дөрт чүстен эвээш эвес башкылар үндүрткен. Иорданияның школаларының болгаш өөредилге черлериниң үстүкү класстарының хөй санныг өөреникчилери «политиктиг ажыл-чорудулгазының» уъжун үндүрткен деп база медээлеп турар. Өөредилге черлеринде кичээлдер эрги хевээр-ле чорувайн турар.

КАИР, 11. (СЭТА). МЕН агентилелиниң дыңнадып турары болза, Иорданияда чурттуң патриотчу күштериниң чаңгыс эви быжыгып, олар империализмге болгаш иштики реакцияга шиитпирлиг удурланыышкынны көргүзерин үргүлчүлеп турар. Полицейжи террор турзажок, Иорданияның хоорайларында национал партиялар болгаш организациялар хуудустарны нептередип турар, ында иордан улустуң хосталгазынга болгаш хамаарышпас чоруунга удур америк империализмниң сүлчээзин сойгалап турар.

МЕН агентилелиниң дыңнатканы-биле алырга, Иорданияның патриотчу партиялары чоокта чаа национал-хосталгалыг шимчээшкинни быжыдар, империалистиг сүлчээге удур демиселди күштелдирер деп улусту кыйгырып турар угуулганы чарлаан. Бодунуң национал хамаарышпас чоруун камгалап турар иордан улустуң талазында «Египет болгаш Сирия, Азияның болгаш Африканың улустары, социалистиг лагерьниң чурттары, тайбыңга ынакшылдыг бүгү улустар туруп турар. Шак ындыг хүндүлүг деткимче турда бистер реакцияның кыжанырының мурнунга ойта душпес бис. Америк империализмниң ооң шериг-далай болгаш агаар күштериниң кыжаныгларын биске сүртенчиг эвес» деп угуулгада чугаалап турар.

ДАМАСК, 11. (СЭТА). Иорданияда патриотчу бөлүктерге удур каржы аажылаашкыннар Иракдан келген полицейжи эксперттерниң дузазы-биле боттанып турар деп «Ан-Наср» солун бижээн.

Иорданияның херээженнер организациязы туттуруп хоругдаткан иордан патриоттарны араатанзыг ёзу-биле хилинчектеп турарынга удурланган медеглелди кирген бижикти чазак кежигүнү Рифомге болгаш шериг губернаторунга чорутукан деп солун медээлеп турар.

Атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаар талазы-биле делегейниң II конференциязын чорудар дугайында

ЖЕНЕВА. (СЭТА). Каттышкан Нацияләр Организациязының атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаар талазы-биле делегейниң ийиги конференциязынга белеткел дугайында консультативтиг комитеди ындыг конференцияны 1958 чылдың сентябрь 1-ден 13-ке чедир Женевага чорудар дугайында шиитпирни хүлээп алган.

Атомнуг болгаш водородтуг чепсекти хоругдаары дээш

ДЕЛИ. (СЭТА). «Стейтсмен» солуннуң дыңнадыын ёзугаар алырга, Рамешвари Нерунуң болгаш парламентиниң чамдык депутаттарының эге саналы-биле атомнуг болгаш водородтуг чепсекти хоругдаары дээш делегейниң II конференциязынга белеткел талазы-биле национал комитетти Делиге тургузар, ол конференция август айда Токиога болур. Комитет оон ыңай ядролуг чепсектиң шенелделеринге удур калбак кампанияны Индияга чорудар.

АКШ-та япон элчинниң медеглели

ТОКИО. (СЭТА). «Асахи ивнинг ньюс» солуннуң дыңнадыын ёзугаар алырга, Японияның АКШ-та чаа элчини Асакаи болза Токиода япон-америк ниитилелге майның 14-те чүве чугаалааш, япон-америк харылзаалар дуврээзинниг чадазында четкен деп медеглээн.

Япон-америк харылзааларның келир үези ийи талалар боттарының аразында харылзааларын эде көөрүнче кайы хире шыннныы-биле хөделиринден хамааржыр деп Асакаи демдеглээн. Японияга хамаарыштыр АКШ-тың политиказын хөй-хөй японнар чидии-биле шүгүмчүлеп турарлар деп Асакаи миннинген.

Югославияга америк шериг чепсээн берип турары

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Шериг чепсегледерин, ооң иштинде реактивтиг самолеттарны Югославияга бээрин АКШ катап эгелээр дээрзин АКШ-тың күрүне департаментизиниң төлээлекчизи чарлаан.

Югославияга америк шериг чепсегледери бээрин эрткен чылдың август айда соксадып кааны билдингир болгай.

«Чижээ-биле 6 айларның дургузунда... Каттышкан Штаттарның болгаш Югославияның аразында харылзааларның бүгү-ле талаларын ылап өөренип көөрү уламчылап турган болгаш аңаа үндезилетингеш амгы үеде чогуур түңнелдерни кылган» деп күрүне департаментизиниң медеглелинде чугаалап турар.

«Югославия тускай хамаарышпас болуп арткан болгаш ынчаар артарын быжыы-биле бодап турар, ынчангаш даштыкы контрольдан хостуг болур дугайында Югославияның ол шиитпирлиин деткиири Каттышкан Штаттарга ажыктыг болурун» ол үениң дургузунда болуп эрткен болуушкуннар АКШ-тың чазаанга көргүскен деп медеглелде айтып турар.

Индонезияның чазааның медеглели

ПЕКИН. (СЭТА). Синьхуа агентилелиниң дыңнадыын ёзугаар алырга, Индонезияның чазаа медеглел парлап үндүрген, ында болза хоралыг ажыл-чорудулгага чепсектиг күштерни ажыглаарының сөөлгү үеде илеретинген оралдажыышкыннары күрүне тургузуун өскертир болгаш Индонезияның күрүнезиниң болгаш улузунуң чаңгыс эвин божаңналдырар сорулгалыг турган деп демдеглеп турар. Ындыг ажыл-чорудулганы чазак чөпшээреп шыдавас деп медеглелде чугаалап турар.

Күрүнениң айыыл чок чорууи камгалаарынче угланган чазактың хемчеглелерин деткииринче индонези улусту ол медеглелде кыйгырып турар.

«Хариан ракьят» солун мурнуку чүүлүнде чазактың медеглелинге байыр чедирип турар. Чоокта чаа Джакартага чоруткулаан тудуп хоруушкуннар күрүнеге удур хоралыг ажыл-чорудулганы чорудуп турар бөлүглелдерни узуткаарынга чугула ужур-дузалыг болур деп ол солун санап турар.

Айыыл чок чоруктуң чөвүлелинге Сирияның бижии

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Амгы үеде Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң даргазы болуп турар АКШ-тың төлээлекчизи Лоджка Сирияның КНО-да төлээлекчизи Рафик Аль-Аша чагаа дамчыдып берген, ында болза Израильге удур хемчеглер алыры-биле Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң хуралын чыырын Сирия тускай негеп турар. Тайбыңчыдылганың израиль-сирий шугумунда чепсек дуҗуртүнген зонада Иордан хемни кежилдир Израиль көвүрүг тудуп алган деп Израильди Сирия буруудадып турар. Ол көвүрүгнү туткаңы болза тайбыңчыдылга дугайында израиль-сирий дугуржулганы үрээни болгаш тайбыңга кыжаныг болуп турар деп Аль-Аша медеглээн.

СУД ЗАЛЫНДАН

Өлүрүкчүнү шииткени

Алексанр Чыпсын дээрзи Кызыл хоорайга киномеханиктерниң курзунга өөренип турган үезинде бак орукче киргеш, үргүлчү арагалап, оор чоруктарны үүлгедип турган. Чыпсын ол бак үүлгелиин чорударда бодунуң бөлүүн тургузуп алган. Ол бөлүкке ооң бодундан аңгыда Кызылдың садыг-кооператив школазынга, башкы училищезинге өөренип турган Куулар Намчай, Ховалыг Доржу, Серенбиль Сеңгии база киришкеннер.

1957 чаа чылдың бүдүүзүнде Чыпсын болгаш ооң өөрү коллективтиг арагалап эгелээннер. Улгаттыр ээрип алгаш, ол арагачылар облпотребсоюзтуң клубунче угландыр чорупканнар. Ол ээрик хулиганнар орук дургаар эрткен кижилерге шорлуп, оларны бак сөстер-биле дорамчылап, хамаатыларны согарып, үптээрин оралдажып чорааннар.

Шагдаа чериниң боттарының албан хүлээлгезин ынчан күүседип чораан ажылдакчылары эштер Доржатпаа болгаш Пахомов олар ол хулиганнарны Мугур кудумчузунга доктааткаш, дерзии хулиган үүлгедиглерни соксадырын оларга сагындырган. Чыпсын дээрзи аңаа удурланы бергеш, Пахомовту болгаш Доржатпааны бижек-биле элээн каш катап аа балыглаан. Балыглатканнарны эмнелге черинге чедирген, а херектеннерни тудуп хоругдаан.

Эмчилер бүгү-ле хемчеглерни алгандаа болза, Доржатпааның амы-тынын камгалаары чедип алдынмайн барган. Ол өлген.

Кем буруулуг идегеттерниң херээн область суду көрген. Суд Чыпсынны дээди хемчег-биле боолап шииткен. Султуң ол шииткели күүсетинген. Өлүрүкчү херектиң киржикчизи Намчайны 7 чылда хоругдалга олуртпушаан шөлээзин казып, ону эрттирген соонда областан дашкаар 3 чыл иштинде шөлүп шииткен, Доржуну 5 чылда, а Сеңгиини 1 чылда шөлээзин казып шииткен.

Оорлар шиитирген

1951 база 1955 чылдарда оор херек ужурунда шиитирип чораан Михаил Сунлуйович Тыртай 1956 чылда Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» колхозунуң кежигүнү Хунажыктың одарга чораан молдургазын Болат Донгакович Сотпага оорладып алгаш өлүргеш Чаа-Хөл суурга базарлап турганын шагдаа чериниң ажылдакчылары илереткен.

Каяа-даа ажылдавайн Чаа-Хөл суурга чурттап турган Ховалыг Калбакович Айыыжы 1956 чылда Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң аъдын оорлаап Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» колхозунуң кежигүнү Түлүш Дамдынович Таптык-оолдуң аалынга эккелгеш, ук аътты соккаш үлежип чээни истелгеден илерээн.

Чаа-Хөл районнуң улус суду оорларның херээн көргеш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1947 чылдың июнь 4-теги Чарлыының бирги чүүлүнүң 2-ги кезээ-биле Тыртайны 10 чылда, Сотпаны 6 чылда, ол-ла Чарлыктың 4 чүүлү-биле Айыыжыны 3 чылда, Таптык-оолду 1 чылда эдип чазаар күш-ажыл лагеринге шииткен.

А. ДОРЖУКАЙ.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Сибирь язвазы

Сибирь язвазы — халдавырлыг аарыг. Ол аарыгдан мыйыстыг бода мал, чылгы мал, хой, чамдыкта хаван, ыт болгаш моортай аарыыр.

Ол аарыг болза амытанның организминче сибирь язвазының микробтары киргенде өөскүп нептерээр. Сибирь язвазының микробтары оон аараан амытанның мыяк, сидиин-биле, ханы-биле кады ылгалып үнгеш, таварышкан-на чүвезинге үреленип боттангаш, ай-айы-биле, элээн каш чылдарда-даа өлбейн хевээр туруп болур. Ол үрелер амытанның организминче киргенде дүргени-биле микробтар апаргылааш, сибирь язвазы дээр аарыгны өөскүдер.

Сибирь язвазындан аараан амытанга аарыгның дараазында иле демдектери көстү бээр: микробтар дегген кеш ыжар болгаш суглангылаар. Суглангылар арлы бергенде оларның орнунга оюлганнар тура бээр. Бо аарыгдан аараан амытанның эъди изиир. Микробтар ижин-шөйүндү иштинче киргенде шөйүндүнүң аар хевирлиг аарыы өөскүүр, амытанның эъди дыка изиир, ханныг өтпек, хүрең өңнүг сидик үнүп турар апаар, ынчаар аараан амытан нургулайында-ла 2—5 хонуктар дургузунда өлүр.

Сибирь язвазы аарыг амытаннардан кижиге база халдап болур. Ол аарыг кижиге янзы-бүрү чылдагааннар-биле халдаар. Аарыг малды ажаап турда-даа, чиг-эттен (дүктү, хылды, алгыларны) болбаазырадып ажылдап турда-даа, база ол ышкаш аарып өлген малдың эъдин чем кылдыр херегләэнде-даа халдап болур.

Кижиниң үрелгеи кежин (бижек-биле кезипкен черни, шыймак, сывырылчак черлерни) дамчып үрелер кеш иштинче киргеш, дүргени-биле хөгжүп нептерээр болгаш сибирь язвазын өөскүдер.

Микробтар өкпеже киргенде ол аарыгның өкпеде дегген хевири илерээр.

Микробтар суг-биле, аъш-чем-биле кады ижин-шөйүнү иштинче киргенде шөйүндүнүң сибирь язвазы дээр аарыы өөскүүр.

Сибирь язвазының кешке дегген хевири база таваржып турар. Ынчаарга ол аарыгның кандыг-даа хевирлери өөскээнде микробтар аараан кижиниң ханынче кирер болгаш организмни ниитизи-биле аартыр.

Сибирь язвазын болдурбас төлээде чүнү кылыр херектиг?

Эң-не шиитпирлиг хемчеглер болза сибирь язвазының зарыгларын малдарга халдатпазы, мал эмчизиниң хайгааралын шыңгыырадыры болур. Аарыг малдарны кадык малдардан доп-дораан тускайлаан, оларны мал эмчизиниң азы фельдшерниң айтыышкыны ёзугаар тускай ажаарын организастаан турар ужурлуг. Аарыг малдарны ажаап турар кижилер хуунуң гигиеназының чурумун шыңгыы сагыыр: тускай хепти кеткеш ажылдаар, холдарын тускай эм ээзилдирии-биле дезинфекцилээр болгаш өске-даа негелдени күүседир ужурлуг.

Аарыг малды согар ужур таварышса ону чүгле мал эмчизиниң азы фельдшерниң чөпшээрели-биле чоруткаш, оларның айтыышкыныннарын ыяыла ёзугаар күүседир херек.

Сибирь язвазындан аараан мал өлгенде ооң сегин кажаалыг тускай черге 2 метрден кыдыра эвес оңгарны каскаш, хлорлуг чугайны арбыдады ургаш хөмер, ынчаар аараан малдың чадыын азы өдээн өртедир, бир болза 1,5 метрден кыдыра эвес оңгарны каскаш, аңаа хлорлуг чугайны чашкаш хөөп кааптар. Аарыг малдар турган кажаа иштин хлорлуг чугайның 20 хуу ээзилдирии-биле (бир ведро сугга 2 кг хлорлуг чугайны ээзилдирер) дезинфекцилээр. Кажаа иштиниң ыяш шалазы чок болза черниң карттын 15 см ханы хемчээл-биле өңнеи ажып аштааш, ооң довураан мал хөөрүнге 1,5 метр ханы оңгар иштинге хлорлуг чугай чажып хөмер. Кажаа ишти ыяш шалалыг болза ону аштап арыглааш, хлорлуг чугай ээзилдирии-биле (ведро сугга 2 кг) дезинфекцилеп чуур, ооң сөөлүнде аңаа арыг довурак чажар.

Аарыг малдар ажаарынга хереглеп турган инвентарь, херекселдерни болгаш мал ажаакчыларының тускай хептерин дезинфекцилээр ужурлуг.

Сибирь язвазындан аараан кижини эмнелгеже доп-дораан чоруткаш, ооң чурттап турган бажыңының иштин ыяк хынамчалыы-биле дезинфекцилээр.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң — 3—88, харысалгалыг секретарьның, культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кодээ ажыл-агыйы килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00169

Культура эргелелиниң типографиязы